

Irodalmi Jelen

A 2002-es erdélyi irodalmi év

A kánon tudatos alakítása

Az erdélyi irodalom 2002-es évének talán legfontosabb hozadéka a kánonalakítás megerősödése, illetve a kánon megváltoztatására tett kísérletek megsűrűsödése. Úgy tűnik, mintha az erdélyi irodalmi élet szereplőinek elege lenne a kizárólag magyarországi recepciót figyelembe vevő értéktételekből, és egy sajátos, a hely szellemét jobban reflektáló kánont próbálnának kialakítani. Például 2002-ben hat új erdélyi irodalmi elismerést alapítottak, így a már létező díjak és az újak szélesebb képet mutatnak irodalmunk történetéről, mint korábban. Ezért a visszatérítés a múlt év díjazott szerzőinek és műveinek a felsorolásával kezdődhet.

A Romániai Írók Szövetsége Király Lászlónak a *Szibárdok története* című verseskötetét jutalmazta (Mentor Kiadó), míg a debüt-díjat Papp Attila Zsolt kapta a *Dél kísértése* (Erdélyi Híradó Kiadó) c. verseskötetért. A Kolozsvári Írók Társaságánál Szilágyi Júlia a *Versenyű égő zongorára*, Szabó Gyula a *Képek a kutyaszorítóból* című kötetért részesült elismerésben, míg Király Farkas a *Higanymadár* című kötetért Mikó Ervin debüt-díjat kapott. A Látó folyóirat díjait Domokos Géza, Gagyi József, Jánk Károly és Nagy Attila kapta. Lászlóffy Aladárt beválasztották a Román Akadémia tagjai közé.

Folytatása a III. oldalon
SÁNTHA ATTILA

KUKORELLY ENDRE Ki nem gyanakszik

Ki nem gyanakszik arra, ami van. Mert elértem, amit nem szokás, egy trolit. Rövidke sprint. De még nem kapcsolok ki azonnal a meglepődéstől. Azért a lihegés ellenére is hallható, hogy tessék kiszállni. Mindenki szálljon ki, mondta be a mikrofon, és a trolibusz utasai kiszálltak. Kilenc utas volt, kilenc vagy tíz. Akkor megtekintették, hogy leszakadt tényleg a vezeték. Es látszott, hogy tényleg le. Aztán mindenki felmérte, mi lenne neki az optimális, mit is fog csinálni ebben a kátyúban. Ugyanezt tettem én is. Engem jobban bosszant, más talán barátságosabb. Ugyanaz az anyag. Ugyanaz másfélét csinál.

Nem törődni bele

Nem törődöm bele, gondoltam. Ezt nem hagyom. Most nem hagyod, ezt hangosan is kimondtam. Nem beszélgetés, csak úgy magamban beszélek. Magamnak, vagy kicsoda is, de kifelé mégis kimondtam hangosan. A Wesselényi utca sarkánál volt. Ez már a Wesselényi, kérdezte egy idősebb hölgy. Inkább csak megállapítás. A trolit pedig fordult be a Rottenbillerből, és tovább, még egy kanyar, az Izabella. Itt lett elhatározva, hogy nem fogom hagyni. De már hogy mit. Azt nem tudtam. Valami szerelmi ügy. Nem hagyom. Nem akartam hagyni a szerelmet.

Elszánt legyek

Elszánt legyek, az nem visel meg úgy. Még mást is mondott, elég sokat beszélt, sokkal többet, mint amennyit szokott. Hogy miket, arra már nem emlékszem. Vagy nem nagyon. Valami *különbségről*, ezt többször használna, ezt a szót, most úgy tűnik, mintha egy ideje csak ezt hajtogatná, azt hajtogatta volna, *különbség különbség*, csak hogy ne legyen csönd. Aztán abbahagyta és hallgatott. Hallgat én meg nem néztem oda. Hogy hová nézett közben? Mit nézünk és mi hallható? Végül pedig még azt mondta, valaminek a végén, két csönd közé, hogy minden árva percben lehet egy kevés erőt gyűjteni, és hogy én erre szánjam el magam. A hangjára nem emlékszem. Vagyis emlékszem egy hangra, de hogy mély-e vagy magas, vagy milyen, azt nem tudom. Soha nem is tudtam. Kiment az ajtón, nem is intett. Ott ültem tovább. Még sokáig vártam. Megittam a maradék bort. Tíz évig. Vagyis tíz éve. Az ajtót nem csukta be. Este volt, bámultam ki a részen.

Monográfia Kányádi Sándorról

Kányádi Sándor az erdélyi, egyszersmind az egyetemes kortárs magyar irodalom kiemelkedő, s a szélesebb olvasóközönség körében is kivételesen népszerű egyénisége. Mintegy fél évszázadot átölölő lírája egyféle vallomásos sorsköltészetként is értelmezhető, amelyben a személyiség élményi, hangulati változásai katarikus erővel sűrítik magukba és sugározzák át a sajátos székellyföldi, egész erdélyi, romániai (és általában az elszakított) magyar kisebbségi, sőt a teljes kárpát-medencei és egyetemes magyar nemzeti közösségi életérzések legmeghatározóbb fajtáit. A szülőföld, a hagyományos paraszti világ erkölcsi tisztasága és jellemzilárdító szellemisége, a népi kultúra szemléletnemesítő magasrendűsége, a történelmi hányattatások közé vetett ember életakarata és megmaradásvágya: mind-mind olyan morális útravalóul szolgált a költő számára, hogy az a harmonikusan népdalszerű, petőfies verselésű kezdeti daraboktól a későbbi nagy – és disszonanciával a bartóki modellhez hasonlítható – kompozíciókig ennek a rendkívül sok színű poézisnek minden kedélyhullámzását, érzelmi, atmoszferikus, stílári jellegzetességét különlegessé és megrendítővé varázsolhatta. A jelképes, metaforikus érvényűvé emelkedő leíró-szociografikus költemények, a látomásos és példázatversek, a modern képzettársításokban bővelkedő, avantgarde jellegű poémák, montázsversek hanghordozása elemi hatással, sugallatossággal közvetíti a személyes és a közösségi kálvária reményekkel, küzdelmekkel, csalódásokkal, szorongásokkal, megváltásváradalmakkal teli összes stációjának fájdalmát, keserűségét, hitét, nemkülönben az elégikus, rezignált, biblikus-lamentáló, ironikus-önironikus (s még mennyi mindenféle!) poétikai kifejezőformák

sokfélesége. Az eltévedéstől, a szorongattatástól való félelem döbbenetes örök emberi léttapasztalata (*Fától fáig*), a kollektív identitásörzés legalább egy ideig még talán elidegeníthetetlennek és legyőzhetetlennek látszó archaikuma (*Fekete-piros*), a nemzeti szétomlás („szóródik folyton porlódik / él pedig folyton porlódik / szabófalvától san franciscóig”) vesélytudata (*Halottak napja Bécsben, Vannak vidékek-ciklus*), a magyar-és emberellenes romániai kommunista („újfasista”) terror alatti kinszenvedés (*Könyvjelző*), az általános, emberiségmértetű erőszak és pusztulás apokaliszise (*Sörény és koponya*), a felemás rendszerváltás fanyar-gunyoros allegóriája (*Kuplé a vörös villamosról*), az egybegyűjtött versek kötetének címét adó filozofikus-vallásos *Valaki jár a fák hegyén* tünődő melankóliája: sorra az újabb magyar líra klasszikussá kanonizálódott példáit teremtette meg.

A jövőre 75. születésnapját ünnepelő költő méltó köszöntésének is felfogható, hogy végre megjelent róla az első átfogó igényű monografikus kötetek. Kódöböcz Gábor *Hagyomány és újítás Kányádi Sándor költészetében (A poétikai módosulások természetét a daloktól a „szövegekig”)* címmel adta ki értekezését (Debrecen, 2002), az idei könyvhéten pedig napvilágot látott Pécsi Györgyi összegyűjtő igényű pályaképe – *Kányádi Sándor* (Pozsony, 2003) –, amely adatgazdag kor- és életrajzot, érzékeny verselemzésekkel teli lírikusi fejlődésívet tár elénk, a magyar és az idegen nyelven közzétett Kányádi-művekről, a gyermekkönyvekről, a műfordításokról, az eddigi szakirodalomról stb. pontos és részletes bibliográfiákat foglal magába, s még fényképeket is közöl a szerző különféle életpillanatairól. E munka a pozsonyi Kalligram Könyvkiadó *Tegnap*

és *Ma – Kortárs magyar írók* című monográfia-sorozatának a legújabb darabja, amely kötetfolyam csak a határon túli, kisebbségi magyar irodalomnak is olyan kiválóságairól adott közre életmű-értelmezéseket, mint az erdélyi Sütő András, Székely János, Szócs Géza, Bodor Ádám (s készül a Szilágyi Istvánról szóló is), a délvidéki Tolnai Ottó vagy a felvidéki Grendel Lajos, Talamon Alfonz, Tózsér Árpád.

Folytatása a II. oldalon
BERTHA ZOLTÁN

Pécsi Györgyi könyve

◆ Szász János *A bogárhátú ház*
Arany és fekete kocsmák Prágában
II. old.

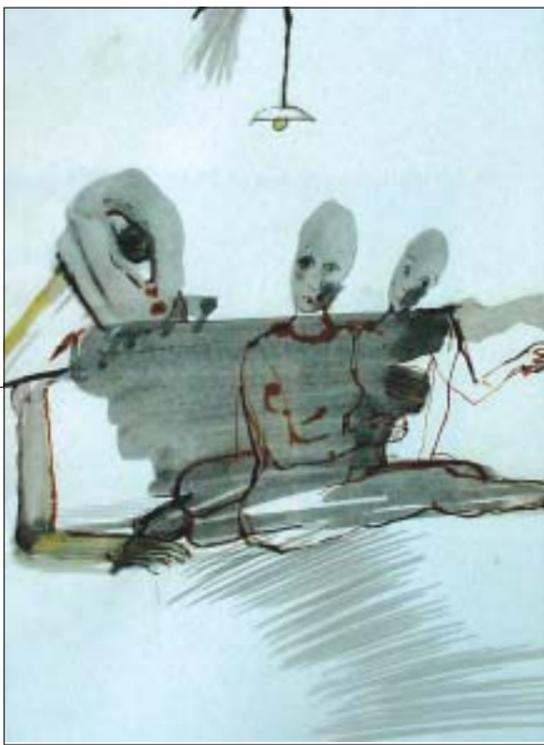
◆ A 2002-es erdélyi irodalmi év
III. old.

◆ Kisebbségi Színházak Kollokviuma
IV. old.

◆ Franyó Zoltán „üzenetei”
Debüt: Csiki András
Fodor Sándor *Püspöklika történetek*
V. old.

◆ Kovács András Ferenc három verse
Demeter Zsuzsa Karácsonyi Zsolt
kötetéről
VI. old.

◆ Bárányi Ferenc regényrészlete
VII. old.

HUDY ÁRPÁD

A. Katinak

a szálló halljában fél konyak
kutatva mormolt hanyag
szavak
mint letagadott melabúk
előttünk fotocella bűg
két vádoló száj némán köszönt
megyünk mímelve igaz köszönyt

Kolozsvár, 1977. július

Kereten túli világ

Ódry Mária 1976-ban fejezte be temesvári egyetemi tanulmányait rajztanári szakon. Jelenleg az Arad Megyei Múzeum restaurátora, egyike Arad legismertebb magyar képzőművészeinek. Számos műfajban, művészetben otthonos, restaurál, fest, rajzol, verseket ír. Festészetében talán éppen ezért érzékelhető valami könnyed líraiság, amely olykor átalakul nagyon is szikár, a valóságot komor pontossággal szemrevételező alkotói magatartássá. Nem a hatás elérését tartja elsődlegesen fontosnak, inkább mondani akar valamit, amit csak festők mondhatnak el a kereten inneni világnak. Tájképek és portrék egyaránt találhatóak képei között, és olyanok is akadnak, amelyeken festmény és írás egymásra hatásával kísérletezik, valahol ott, ahol a szó még csak elkezdődik, de a kép már visszatér. E havi számunkat az ő alkotásaival illusztráltuk.

SZÁSZ JÁNOS

A bogárhátú ház

Reggelre ébredve hallom, hogy gerle hívja párját, galamb burukkol, füttyünek a rigók. A nyitott szárnyas ablakokkal a ház úgy fest, mintha el akarna repülni. De aztán meggondolja magát. Elindulok a turo szőnyegek, a fűdősobában várnak a csobogó csapok, majd azután a konyhában villámlik rám a kés meg a villa.

A reggeli inspekcióna elkísér a két kutya, két, polgárvá nemesített utcautya, de a látogatók szerint egyik szebb, mint a másik. A hátsó kertben előbb megállok a magam ültette diófánál, majd a magam ültette orgonabokornál. Volt rózsafaj is, kiöregedett, elszáradt. Megkerülöm a garázst, fölöttem a felfuttatott szőlő, betonösvény visz a kapuig, mellette rózsabokor, balra az előkertben vadrózsa bokrok és lila, kúrtszere virágokkal ékesített három díszfa.

Vissza a lakásba, egyenesen a virágos ablakhoz. Van három fajta pármái ibolyám, egy óriásakasztusom és egy kígyóakasztusom, páfrányleveleim, aszparaguszom és lilomom. E természeti körülkerítés ellenére a ház szellemtanya, ahol minden falat könyvtári polcok és könyvek burkolnak. Sokszor kérdeztek tőlem, hogy mindegyiket olvastam-e, mert hiszen minnek is tartanék annyi könyvet, ha nem olvastam volna ki mindegyiket.

Sorakoznak, most már nyugdíjba vonultam, mert én már rég nem forgatom őket, hisz nem látom a betűket. De amit tudok, azt tőlük tanultam. Most, hogy kizárólag emlékezetemre kell támaszkodnom, az is kiderül, hogy mennyit tudok. A kevesnél sokkal többet, a többször sokkal kevesebbet. Nagyon hiányzik, hogy nem üthetem fel őket, amikor szükségem van egy-egy adatra, és nem nézhetek utána annak, hogy bizonyos tények miként alakultak. De hiányzik nekem a versek szépsége és a regények varázsa is. Mind az ötezerre szükségem lenne, nélkülük valóban nyomorék vagyok, de tehetetlen. Még mindig dolgozom.

Általában délutánonként. Leheveredek, behunyom a szemem, és máris ott ülök láthatatlan íróasztalomnál.

Az agy állandóan dolgozik, bizonyos mértékben éjszakai ál munkában is. Az én agyamban, ha odafigyelek, különböző és különféle némafilmek futnak, képsorok ifjúságom idejéből, mások szüleimről, megint mások unokáimról. De a munka, amiről beszélek, más, mint a néma képsorok futtatása. Szövegszerkesztés. Előbb a mondat gondolata fut végig az agyamon, aztán rendszerezve, szóról szóra elkészül a mondat is. Majd mondat mellé mondat kerül, s végül

elkészül a jegyzet. Aztán még memorizálni is kell, hogy az egészet le lehessen diktálni vagy bemondani magnó mikrofonjába. Tízszer is elmondom a szöveget, még javítok is közben rajta, míg végre megjegyzem. És elérkezik az este, amikor meg kell inni az aludtjelet.

Hat óra. Indulok a kutyákkal sétálni, már délelőtt is voltam velük, ők bármikor készek a sétára, noha nem szobakutyák. Egyszerű utcaebek, akik polgárvá rangosodtak. A ritkaság számba menő feketeszőrű vizsla (Bleki), és a kínai pofájú ugrifüles (Maxi). Aztán jönnek a hírek, bekapcsolom a butavíziót és meghallgatom a világ borzalmaikat. A honi hírek izgatnak, a külhoniak kétségbe ejtenek. Szenvedek, a terrorizmus napi áldozatait számbaveendő. Már benne az éjszakában hallatszanak bennem a robbanások viszhangjai. Filmeket nem nézek, mert egyfelől rosszul látom őket, másfelől viszolygok az akciófilmekről.

Csöndes az éj, tíz éve elhunyt feleségem árnyéka vonul végig a szobákban, minden késő este találkánk van. A minden augusztusban visszatérő házitűcsök, név szerint Ciprian rázendít. Zenéje álomba ringatja a házat.

Alszik a bogárhátú ház. Végül elalszom én is.

NICOLAE DABIJA

A szőegér

(Șoarecele cuvintelor)

L. Damiannak

A szavak belsejében
járkál egy egér lényegük rágván,
a nótáinknál kezdte el,
de hallani a balladáknál.

Lapjai közt a költő,
egy napon, csodálkozástól némán,
betű nélküli szóra lelt,
hallgatta, látta: nincs egy hangja se, nyilván.

Az egér dolga ez, mondta magának,
minden verset elégetett,
egyetlen sort álmodva, s ilyen beszédekét,
hangok nélkül és betűk nélkül,
ha lehet.

KARÁCSONYI ZSOLT fordításai

Arany és fekete kocsmák

„Akarja látni arany Prágát?” – kérdezi a trabális külsejű szürrealista költő, Kytka az igencsak fantáziadús temetkezési vállalkozótól, Bamba úrtól. És Bamba úr igenis látni akarja Prágát, pedig jól tudja: az aranyváros a végzetét jelenti. Azaz: Prágát látni és meghalni, legalábbis egy kis időre; hibernálni, visszabújni vackunkba, transzszilván barlangunkba – Hrabal mester elbeszélésén innen és túl. Mert Prága megér egy misét vagy egy istentiszteletet, és minden út oda vezet, csak a barbárok tévesztették el anno az útirányt. És Prága főként megér egy kellemes estét, sörel, becherovkával és finom cseh knédliivel. Hát hogyan akartam volna látni én, a keleti bamba úr, ki rideg kolozsvári lapszerkesztőségek számítógépei mellől pottyantam bele a nagy bohém sörshordó legaranylább részébe egy fél-nyár erejéig.

Nagyon ott van, hogy székesfővárosiasul szóljak. Végre találunk egy olyan kocsmát, amely se nem arany, se nem fekete – U Kocoura, ez áll nemes egyszerűséggel a cégtábláján. A Macskához, jobban mondva A Kandúrhoz – vö. Kacor király. És csehek, istenadta társaink a kelet-közép-európai nyomorúságban, ők nyüzsögnek benne; végre felszusszanok: huh, sehol egy ferdeszemű ázsiai, amcsi néger (bocs, afro-amerikai) vagy tohonya német. Néhol francia csivitelés hallszik – őket még elviselem, főleg, ha nők és főleg ha szépek. A pincér meglehetősen természetességgel kérdezi: two beer and two becherovka? Tehát mégis járnak ide turisták, sebj, becherovkát nem kérünk, csak sört. Na, ez egy rossz húzás: éjfél tájt, az esti szellőben (oh, az a prágai szellő!) számolgatjuk kedvesemmel a pénzünket. Te, ezek felírták mégis a becherovkát, és valóban: erre az anyagi fogyatkozásra nincs más magyarázat. Másnap már kérjük – jobb ez így mindnyájunknak. Közben a jó búbanatba kívánom az útikönyvek szerzőit, akik szerint a csehek, és különösen a pincérek erősen szeretik, mondhatni dorombolva (vö. A Macskához) fekszenek a lábadozó, ha csehül kéred az istenáldotta Staropramen, Kozel vagy Krusovice sört. Szóval, teljes magabiztossággal mondom a pincérhölgynek, hogy aszongya: dve pivo. Mire: zwei bier? No, two beer, mordulok vissza. Ennyit arról, hogy a csehek szeretik, ha törekedsz velük a saját nyelvükön kommunikálni. Persze, vannak egyezményes kifejezések vagy állandó szókapcsolatok. Nézem a Svejks-potróhú cseh polgárt, amint

Bohumil Hrabal kedvenc kocsmája, Az Arany Tigrishez

Prága valóban arany város: e jellegzetességét leginkább kocsmacégerei tanúsítják. Itt minden arany, vagyis zláta: Arany Kakas, Arany Oroszlán, Arany Medve, Arany Sas, Arany Holló, Arany Bivaly és sorolhatnánk. És persze Arany Tigris, azaz U Zlatého Tygra, jobban mondva Az Arany Tigrishez. Hoz. Hőz. Hrabal itt tanyázott boldogult földi halandó korában. Most nem lehet beférni, tele van egykori törzsvendégekkel, valamint külföldi betolakodókkal – nyugati turistákkal, akik szeretnék kipipálni ezt a nevezetességet is. Nekem nem sikerült – mint említettem, nem értem be. Amúgy kedves prolikocsmá, ide térhetek be egykoron a munkában megfáradt kétkezi alkoholisták. Akárcsak az U Cerného Vola, vagyis A Fekete Bivalyhoz címzett fogadó. Mert arany Prága időnként fekete – van benne Fekete Kakas, Fekete Oroszlán, Fekete Medve, Fekete Sas, Fekete Holló és Fekete Tigris, és minden elképzelhető és elképzelhetetlen főnév, mellyel társítani lehet a feketét. A színkiválasztásban tehát nem túl találékonyak a csehek, de ehhez a két színhez nemigen van mit hozzátenni.

igyekszik eltalálni a budi felé vezető legbiztosabb utat. Nemigen sikerül neki, de végre, amikor a célegyenesbe kerül, besurran elé egy ön- és közveszélyes szőnyegbombázó, és orrára csapja a lengőajtót. Kurrrrr! - hördül fel a polgár. Csehül.

Ettől a pillanattól fogva, azonnal szeretni kezdem Csehországot. És főként azért, mert ha lámpagyújtás után, a lassan lehűlő nyárestében végigmegy az ember a kihalt Nerudova utcán, kétlépcsőként ráköszönnek azok a patinás, arany, fekete és jelző nélküli kocsmacégerek. MERTHOGY az iszonyú otthonos tud lenni – otthonosabb, mint maga az otthon. És akkor egy nagyon keveset talán megért abból, hogy Bamba úr, a fantáziadús temetkezési vállalkozó miért akarta mindenáron látni arany Prágát, amely a végzete. Arany Prágát, mely néha fekete, és akkor a legaranylább és akkor a legfeketebb, ha egy utolsó esti sörözés végén, ékes magyarsággal, viszáttal köszön el a pincér - tőled, a „törzsvendégtől” - A Macskához címzett fogadóban.

PAPP ATTILA ZSOLT

Monográfia Kányádi Sándorról

Folytatás az I. oldalról

E legutóbbiról éppen a budapesti kritikus, irodalomtörténész (és a rangos *Uj Könyvpiacot* is szerkesztő) Pécsi Györgyi írt, igazolva (mint tanulmányköteteiben is *Olvasópróbák 1., 2., 1994, 2003*) széles látókörű, koncepciózus gondolkodásmódját az összmagyar irodalmi tradíciókról, s az egész magyar nyelvterület irodalmának összefüggésrendjében értelmezett valamifajta sajátos magyar–magyar irodalomkritikai komparatiztika lehetőségeiről.

Kányádi-monográfiája is bejárja a konkrét műinterpretáció jelentéskibontó, illetve egyúttal a legtágabb szemlélet- és stílustörténeti horizontokra rávilágító módszertani tervlátait. Mert Kányádi folytonosan építkező és megújuló költészete valóban hatalmas kultúrhistoriai és esztétikai övezeteket köt össze, s ezek felderítése csakugyan igényli az erdélyiség mítoszainak, a transzszilvánizmus ellentmondásos, de eleven lelkiéleti hatóenergiáinak, a hatvanas években kibontakozó (neo)avantgarde beszédmódoknak, a modernségben a „provincia” létgondjait egyszerre klasszicizáló veretességgel és szinte prózai közvetlenséggel, élőbeszédszerű, látszólagosan költőietlen, „depoetizáló” hangütéssel való kifejezésének a bensőséges ismeretét. Az olykor csaknem önlefozó hanyagsággal áramló, veressor- és mondathajlításos előadásmód különös feszültséget képez tragikus jelentés, litániázó, históriás siratóének-szerűség és pátozsmentes, hétköznapias dallammenet, szókapcsolás-ritmus között. Érdekes, hogy a rengeteg kulturális, történelmi utalás, asszociáció, reminiscencia, akár szójátékkal, parafrázissal megélenkített és új dimenziókba állított idézet vagy vendégszóveg – maga a szabadságérzet teljességével megajándékozó intertextuális szövegalkítás eszköztára – mennyire beágyazhatóvá teszi (vagy tenné) a Ká-

nyádi-versnyelvet a posztmodernség ízlésformái közé is. Találón hangsúlyozza ezt a monográfus, azzal együtt, hogy itt (az eklektikus játékok során is) különös módon mégis megőrződik az etikai üzenet súlyossága és drámai szuggesztivitása. Amint például a „rejtőzködő lsten” képzetét sugalló meditatív költemények vallásfilozófiai kontextusában is.

Pécsi Györgyi egyik fő tézise, hogy Kányádi költészete töretlenül hiteles, s hogy „az ív, amelyet költői pályájával megrajzolt, talán példa nélküli: a 19. században gyökerező líra szinte észrevétlenül válik huszadik századivá, a falusi, paraszti világ európai horizontúvá, egyetemessé; az egyszerű élménylíra bölcséleti, létfilozófiai költészeté”. Az egyre több és több világszerte megérett magába olvasztó formatechnika mindazonáltal megtartja tisztá és megtisztító befogadhatóságát: még a bölcséleti költeményeknek is „van olyan (szimbolikus telítettségű képi, tárgyiasan konkrét, epikus tartalmú) szintje, amelyet a kevésbé iskolázottak is érthetnek”.

Pécsi Györgyi könyve maradandó szolgálatot tesz annak érdekében, hogy mindenki (még inkább) meggyőződhessek: Kányádi univerzális értékadata, a szétszóródás, a „nyelvben bujdosás” gyötrelmével szembeni hűsége, sorsvállalása, művészi credója (hitvallásszerűvé emelt mélyértelmű axiómája szerint „a vers az, amit mondani kell”): példa és tanítás. Példa arra, hogy modernség és (viszonylagos) egyszerűség, közérthetőség nem zárja ki egymást (a ma már középiskolában tanított-tanítható Einstein-elméletre hivatkozik a költő); s tanítás, hogy „a poézisnek van akkora ereje, ha igazán poézis, hogy egy nyelvközösséget össze tud kötni”; „én ilyen naiv vagyok, ha uralkodóvá tesszük a költészetet a népben, lesz egy közös nyelvünk”.

A 2002-es erdélyi irodalmi év

Folytatás az I. oldalról

Míg az előbbi esetekben a díjjal járó pénzjutalom inkább szimbolikus volt, az Erdélyi Magyar Írók Ligája erdélyi viszonylatban tekintélyes összeget áldozott a legjobb könyvek honorálására. Az E-MIL 2000 euró értékű Méhes György-nagydíjat Mózes Attila kapta életművéért és az Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket c. kötetéért (Erdélyi Híradó). Az 1000 euró értékű Méhes György-debütdíjat Farkas Wellmann Éva kapta Itten ma donna választ c. verskötetéért (szintén az Erdélyi Híradó kiadásában). Az egyenként 500 euró értékű Irodalmi Jelen-díjakat Bogdán László Drakula megjelenik (Mentor) és A szoros délben (Palas-Akadémia Kiadó) c. kötetekre és Szálinger Balázs az Első Pesti vérkabaré (Palatinus Kiadó, Budapest) c. kötetére kapta. A 300 euró értékű Irodalomtudományi Díjat Fried István kapta Irodalomtörténekek Transsylvaniaiában (Erdélyi Híradó) c. tanulmánykötetért.

Magyarországon a múlt év szűkösebb volt az erdélyiek által kapott irodalmi díjakban, de így is, György Attila a Harminchárom c. regényével elnyerte a Tokai Írók Tábor díját, Fekete Vince költő A Jóisten a hintaszékből c. kötetéért az Artisjus Arany Jánosról elnevezett ösztöndíját kapta. Kossuth-díjjal tüntették ki Bodor Ádám író, valamint Széchenyi-díjjal az ugyan nem erdélyi születésű, viszont az erdélyi irodalomról sokat közlő Pomogáts Bélát.

Ugyancsak tavaly jelent meg két kiváló válogatás a kolozsvári Kalota Kiadónál, a Lassított lónézés (Romániai magyar elbeszélők antológiája 1918–2000, szerkesztette Demény Péter), illetve az Álmodók szalodája (Romániai magyar költők antológiája, 1918–2000, szerkesztette Balázs Imre József), amelyek nyilvánvalóan a két fiatal szerkesztő értékvalasztását is tükrözik.

Az új erdélyi kánon alakítása szempontjából mérődkönek számít épp az egyik díjazott könyv, Fried István Irodalomtörténekek Transsylvaniaiában c., Erdélyben megjelent tanulmánykötete, amelyben a Herder-díjas, Magyarországon élő szerző az Előretolt Helyőrség holdudvarába tartozó költőit és prózaíróit veszi számba. A könyv jelentőségét mutatja az a tény is, hogy a kolozsvári bemutatón több tucat érdeklődőnek nem sikerült bejutnia a zsúfolásig megtelt terembe.

Mi több, az egyetemes magyar irodalmi kánon újraírására is történtek kísérletek, így a Komp-Press Kiadó könyve, A teremtények arca (A huszadik század legszebb magyar versei) egyfajta tetszésindexet nyújt, mit és kit is szeretnek az irodalmárok a múlt század költészetéből. Érdemes felsorolni a legtöbb szavazatot kapott tíz verset: Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség; Pilinszky János: Apokrif; József Attila: Esmélet; Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról; József Attila: Óda; Kassák Lajos: A ló meghal a madarak kirepülnek; Babits Mihály: Esti kérdés; Füst Milán: Öregség; Babits Mihály: Jónás könyve; Dsida Jenő: Psalmus Hungaricus.

A kanonizáció kérdéseit feszegeti Szakács István Péter is, a kanadai magyar irodalomról megjelent irodalomtörténetében (Szavak Prérijén. A kanadai magyar irodalom egy évszázada. Polis Kiadó, Kolozsvár.)

Próza

A középnemzedékhez tartozó Mózes Attila egy, a nyolcvanas évek végén írt kötetével ért el kimagasló sikert (Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket). A könyv sorsa maga is példázta a kánon alakulásának útjait, hisz az első kiadás 1990-ben jelent meg, de abban az időszakban kevés esélye volt a tisztán irodalmi szinten operáló műnek, így a könyv „elvesztett”. Tíz év elteltével viszont nagyon is időszerűvé vált (mint azt a fogadtatás is mutatja) az a fajta vidám szkepticizmus, mely áthatja a könyvet: „...minden katasztrófa után új rendre ébred a világ, amelyik semmivel sem rosszabb, mint a régi. Igaz, semmivel sem jobb, csak épp valahogy lelkesedésre kész, csak azért, mert új.”

Szabó Gyula a múlt évben is folytatta a heves vitát kiváltó visszaemlékezéseinek publikálását (Képek a

kutyaszorítókból). „Aki Szabó Gyula emlékiratát elolvassa: megrendül. Az író korábbi műveiből ismert aprólékos, amellyel családtagjai minden megmaradt levelét szinte szóról szóra s az illető helyesírásával közli, és saját és apja, anyja, bátyja, felesége, gyermekei életének minden apró eseményéről hírt ad – nos, ez a módszer most egyszerűen felkavaró. Felkavaró, hiszen a szorosan vett magánélet mindennapjai, a Gondos atyafiság műhelynaplója (a könyvben hosszú részletek olvashatók a regényből) és az ötvenes évek irodalmi életének történései egyszerre játszódnak le, és az olvasónak, bármily nehezebbé essék is, el kell fogadnia, hogy akkoriban ez volt az élet” (Demény Péter). Ugyanakkor Szabó Gyula A sátán labdái c. regényfolyamának (Neptun Kiadó) ötödik kötetét is megjelentette.

György Attila Harminchárom című kötetében (Magyar Könyvklub, Budapest) egy olyan fikatív család-történetet ír, amely az etruszkoktól követi végig egy székely család sorsát. „György Attila regénye nem is regény, hanem változatos műfajú, hosszabb-rövidebb szövegek (önéletrajzok, levelek, önállóan is érvényes novellák, visszaemlékezések, naplójegyzetek) láncolata, ami változatosága ellenére rendkívül egységes, rövid, tömör, nemegyszer szegényesnek tetsző mondatai ellenére nagyon színes, magával ragadó olvasmány” (L. Simon László). Szász Miklós György, a kötet szerkesztője szerint ez a könyv „nem érzelmes, pedig tele van érzelmmel. Nem megbánott, pedig tele van sérelemmel. Nem panaszos, pedig tele van fájdalommal. Nem büszke, pedig tele daccal. Nem csúnya, pedig tele sárral, vérrrel és hamuval.

Nem szép, pedig tele pompával. Nem szomorú, pedig bánattal van tele.”

Bogdán László Drakula megjelenik c. kötetében (Mentor Kiadó) szintén egy mítosz felhasználására épül, és nem is csalódnak benne azok, akik a Stoker-regény hazai változatát keresik. A hatalom gépezetének működése az, amely előhívja a „homálygrótot”, teljes Drakulai szerelésben. „A hatalom vámpírja a kellő időben hozta létre önmaga tükörképét az áldozat tudat-térfelén, leszámolva ily módon a vele kapcsolatos hiedelmekkel. Ebből kiindulva, az is igen könnyen elképzelhető, hogy legközelebb már a szenteltvíznek, keresztnek, fohagyománknak és napfénynek is fittyet hány. A vámpír-hordozó persze mit sem tud az ördögi transzponálásról, ő szegény csupán közvetlen víziótársától szeretne szabadulni, nem is sejtve, hogy az nem több vetületnél” (Szántai János).

Visky Ferenc felkavaró memoárja: a Fogoly vagyok a Koinónia Kiadónál jelent meg (Kolozsvár). „A szerző református lelkészként az ötvenes években tapasztalhatta meg a román börtönvilág „rejtelmét”, könyve Bodor Ádám nemrég megjelenő, A börtön szaga című vallomása mellett is tud újat mondani a Dej-korszak politikai foglyainak gyötrelmeiről” (Bogdán László).

Bréda Ferenc Antracitja (Erdélyi Híradó Kiadó) különös könyv, a mágikus esszé művelőjének alighanem legmonumentálisabb alkotása, (komoly?) játék a nyelvben rejülő világok feltérképezésére. „A játék

és a gondolati tartalom elválaszthatatlanok egymástól, az olvasó gyakran nem is tudja, oldódjon-e fel a nyelvi leleményekben, vagy a kódok mögé hatolva próbálja követni Brédát a merész szellemi bakugrá-sokban” (Józsa Péter).

Csiki László elbeszélés-kötete, a Remény a Magvető Kiadónál jelent meg. „(A kötet) mind valamiképpen az ember nyugtalanító hasadtságáról szól. Arról a kínzóvá mélyülő belső kettősségről, amit a szereplők közül a „jobbak” feloldani, a „gyengébbek” ellepleszni próbálnak, átmeneti sikerrel. A kötet mégsem azt sugallja, hogy a létezés céltalan és nyomasztó. A mindennapi valóság pontos bemutatása ugyan egyértelművé teszi, hogy ez kevés a személyiség kiteljesedéséhez, viszont az önmagában tekintve groteszk és abszurd valóság nem záródik magába, hanem valamilyen meghatározatlan, de reménytelit több-letre utal” (Sturm László).

Fodor Sándor Hány nyelven szól az ördög című cikkgyűjteménye (Mentor Kiadó), A Hétben az elmúlt években megjelent Üzenet az úszó jégtablóról darabjait gyűjtötte össze. „Fodor cikkei arra is példák, hogy egy „bolond” világban is lehet higgadtan és elfogulatlanul beszélni gondjainkról” (Bogdán László).

Költészet

Lászlóffy Aladár válogatott verseskötete, az Átkopogások (Mentor Kiadó) nyomon követi az utat, amelyet Lászlóffy az avantgárdtól az egyfajta újklasszicizmusig megtett. A szerkesztők „rátaláltak a költő törekvéseit magába sűrítő metaforára. Lászlóffy Aladár ugyanis olyan korban alkotott jelentős költészetet a történelem személyes látomásából, mely nem kedvezett az efféle vállalkozásnak. Indulásakor, a hatvanas években Magyarországon már egyre világosabban látszott a nemzeti költő szerepének kiüresedése, s ha Erdélyben tapintható volt is a kényszerítő igény, nem biztos, hogy ez a költészet kínálkozott a legjobb válasznak. De Lászlóffy nem érintette meg az Illyés-követők retorikája és költői képalakítás stíliromantikája” (Ferenc Gyöző).

Király László A szibárdok története c. kötetében (Mentor Kiadó) fragmentáltság és keserűség hatja át a verseket, a sókerti ciklus felejthetetlenül állít emléket édesapjának, és feltündököl az elveszített gyerekkor. (Bogdán László)

Fekete Vince A Jóisten a hintaszékből (Erdélyi Híradó Kiadó) című, régebbi és új verseket egyaránt tartalmazó kötetéből egy ritka egységes költői világkép tárul elénk, amelyben helye van a ma már oly ritkán felbukkanó „létkérdéseknek” is. Amint a költő vallja egy interjúban: „ami körülöttünk és velünk történik, az nem múlhat el nyomtalanul, valamilyen módon csak beszivárog munkáinkba, átítatja azokat, és lehet, hogy nem azonnal, hanem évek múltán jelenik meg bennük.”

Szálinger Balázs Első pesti vérkabaréja a szerző első Magyarországon megjelent köteté, és visszafogottabb hangjával, korántsem könnyű iróniájával méltán nyerte el a kritikusok tetszését. „A néhol aprólékosan részletező előadásmóddal, a nyugatos versnyelv panaszos retorikáját átörökítő, de azt ironikus alakzatokkal deformáló verseiben egy olyan, láthatóan működőképes költői szerepmintára talált rá, mellyel hosszú időn át definiálhatja majd önmagát” (Bedecs László).

Farka Wellmann Éva Itten ma donna választ c. (Erdélyi Híradó Kiadó) induló kötetében mindössze huszonöt verset találunk. A versek (a többségük szonett) rövid, szaggatott ritmusú mondatokból állnak össze, inkább juttatnak eszünkbe zergés szirteket, mint nimfás ligetek árnyékait. „E versek iróniája nem csak a konkrétan megnyilvánuló (ön)reflexív mondatokban rejlik; hanem abban is, ahogy az ironikus, vagy éppen túl erős érzelmi töltettel bíró mondatokat kikerüli a szerző” (Karácsonyi Zsolt).

Papp Attila Zsolt első verseskötetében, A Dél kísértésében (Erdélyi Híradó Kiadó) a szerző pontosan körülhatárolja azt a területet, amit bemutatásra szán. Észak és Dél, Rossz és Jó hol ironikus, hol felvállaltan halálkomoly csatája, szem-

befeszülő izzása mindvégig ébren tartja az olvasó figyelmét.

Kinde Annamária Szandra May kertje c. kötet (Mentor Kiadó) olvasmányosságával, könnyedségével nyeri meg az olvasót, és nyoma sincs benne erőltetett metafizikának, homályos vonalvezetésnek (noha egyáltalán nem kerüli ezeket).

Király Zoltán: Avantgárd keserves c. verseskötete (Erdélyi Híradó) elsősorban szellemisége által köthető a (neo?)avantgárdhoz, ám figyelemreméltó, hogy „a szerző használja az avantgárd eszköztárát, nem pedig fordítva. És ez nem mindegy” (Dukay Nagy Ádám).

Irodalmi élet, irodalmi lapok

A múlt év legfontosabb eseménye mindenképp az Erdélyi Magyar Írók Ligájának (E-MIL) a megalakulása, mely mára már 108 tagot számlál. A szervezet – anélkül, hogy különösebben harcos álláspontra helyezkedett volna – üdítő kivételként távol tartja magát a politikától, és az írókat érintő legfontosabb kérdésekre koncentrált. Így az irodalmi életet próbálja élénkíteni, eseményeket szervez (mint amilyen volt Faludi György erdélyi turnéja 2002 júniusában), díjakat oszt (az említett E-MIL-díjak), és az írói foglalkozás társadalmi rangját próbálja (újra)erősíteni. A szervezetnek – egyedüli romániai székhelyű írószövetségként – folyamatosan van a felvétele az Európai Írószövetségek Kongresszusába.

2002-ben két új havi kulturális lap is indult, az aradi székhelyű Irodalmi Jelen (a nyugati régiót lefedő Nyugati Jelen c. napilap mellékleteként) és a nagyváradi Várad. Mindkét lap felütőben van, a jövő kérdése, hogy sikerül-e nekik meghatározó szerepet betölteniük az erdélyi irodalmi életben.

A múlt év végén indult, ám igazából 2003-ban futott fel az első erdélyi irodalmi portál, az Erdélyi Terasz (<http://erdelyi.irok.terasz.hu>). Az elképzelt olvasottságot produkáló lap a botrány(keltés)től sem riad vissza, ám a továbbfejlesztés (irodalmi adatbázis kiépítése, primér szövegek felrakása) már elsősorban pénzkérdés. A lap mindenesetre Szabó Géza (a Korunk szerkesztője), talán ezzel is magyarázható, hogy maga a Korunk is nagyobb figyelmet fordít az új információhordozókra, mi több, a lap hangja is megújulóban van.

A csíkszeredai Székelyföld c. kulturális folyóirat a tavaly is tovább szilárdította előkelő helyét az erdélyi lapok között, mi több, az ugyanazon csapat által kiadott Moldvai Magyarságban is egyre nagyobb irodalmi értékkel bíró szövegek kezdenek megjelenni.

A marosvásárhelyi Látónak a múlt évben nem sikerült különösebb eredményt felmutatnia, és mára az egyedüli kulturális-irodalmi lap maradt (a Helikon mellett), amely nem rendelkezik honlappal.

A kolozsvári Helikon megújulására sem mutatnak jelek, az viszont nagy fegyverténynek számít, hogy a Serény Múmia c. mellékletük már a tízedik évfolyamába lépett.

Kisebbségi Színházak Kollokviuma Gyergyószentmiklóson

Mint arról már beszámoltunk a Nyugati Jelen hasábjain, a Figura Stúdió Színház, az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatala, a Hargita Megyei Kulturális Központ és Gyergyószentmiklós Város Önkormányzata szervezésében, számos helybéli és külföldi támogató közös erőfeszítésével, szeptember első hetében zajlott a Kisebbségi Színházi Kollokvium Gyergyószentmiklóson.

Verseny vagy színházi műhely

A zsűri tagjai (Kötő József színház-történész, a zsűri elnöke, Zsehránszky István színikritikus – aki az Etnikumközi Kapcsolatok Hivatalát is képviselte, Fodor Zénó dramaturg és Bodó A. Ottó kritikus, tanársegéd a Babeş-Bolyai Egyetem színházi tanszékén) tizenhárom magyar, német, illetve jiddis nyelven

Hangulatképek

A versenyben szereplő előadások mellett a Kollokvium programjában számos közönség-csalogató esemény is szerepelt. *Hogy tudja meg az egész világ címmel Ádám Gyula* fotókiállítás a rendezvény egész ideje alatt látható volt a házigazda szerepét betöltő Figura Stúdió színházában. „Ádám Gyula

Fotók: Balázs Áron

bemutatott előadást kellett értékeljenek, de amatőr szintársulatok képviselőiből egy második zsűri is verbuválódott, hogy a közönség-díjat alapos megfontolás után ítéljék meg.

A seregszemlének sem tematikája, sem előválogató bizottsága nem volt, ezért nem nyilvánvalóak azok a szempontok, melyek a zsűrizéskor érvényesülhettek. Elegendő rápillantani a programra: ókori görög szerzőktől, klasszikusokon és feldolgozásokon keresztül a kortárs Urs Widmerig nagyon sokféle szerző képviseltette magát, volt tragédia, dráma, tragikomédia és táncszínházi produkciók besorolható előadás egyaránt. Valószínű, hogy minden társulat azt az előadását hozta el a seregszemlére, amit a nyári szünet után gyorsan fel tudott frissíteni, attól függetlenül, hogy alig pár héttel, vagy éppenséggel két évig játszott már otthon. Szempont lehetett az is, hogy a szervezők milyen játékeret tudtak biztosítani a meghívottaknak, ugyanis a Figura Stúdió Színház az egyetlen hivatásos státusú hazai intézmény, melynek nincs saját játszóhelye (a Művelődési Központ alig felszerelt termét bérik). A fentiek függvényében nem is meglepő, hogy a versenyben szereplő produkciók színvonala a nagyon rossz és a nagyon jó közötti skálán ingadozott, az viszont érdekes részlet, hogy a díjazott előadások egytől egyig az utolsó napokban kerültek bemutatásra Gyergyószentmiklóson.

Ha a résztvevők nem is lehettek ott a Kollokvium teljes időtartama alatt, minden társulat megvárta a kiértékelőt. Az előadásokat szakmai megbeszélések követték, amelyen a zsűri tagjai, vagy az általuk fölkerült szakemberek vitaindítónak szánt felvezetésben elemezték a látottakat. Sajátos módon a felvezetések alaptalan, de igen lesújtó értékeléseket is tartalmaztak, illetve indokolatlanul elnézőek voltak olyan produkciók esetében, amelyek több rosszat, mint jót érdemeltek volna. A beszélgetések műhelyjellege abból adódott, hogy a jelenlévők kérdezhettek, hozzászólhattak, az alkotók pedig elmesélhették, hogyan jött létre az előadás, milyen fogadtatása volt az otthoni közönség körében vagy más szakmai megmértetés alkalmával, sőt, esetenként arra vetemedtek, hogy magyarázzák a bizonyítványukat, mert direkt támadásnak érezték a kritikusabb hangvételt.

csángóinak szemébe beleégett a napfelkelte. Úgy tekintenek ránk ezek a szemek, mint akik utoljára néznek: olyan tisztán, olyan őszintén, akkora lemondással. Mert ahol a szó idegenné válik a szájban, ahol a fül bezárul az anyanyelv előtt, ott már csak a szemek beszélnek. Onnan világít az a kevéske tűz, amit évről évre, lopva sikerül hazamenteni az égi tűzből, a nap fényéből” – írja a tárlat műsorfüzetében György Attila.

A kicsik és nagyok körében egyaránt közkedvelt, a világirodalom és a magyar irodalom legszebb verseit megzenésítő **Kalácsa** együttes koncertje mintha megtörté volna a jegyet: az addig üres széksorokkal tátongó üres nézőtér megtelt, és jóformán úgy is maradt a Kollokvium hátralevő részében. A szervezők gondoltak a népzene kedvelőire – hiszen a kolozsvári

A Nemzetiségi Színházi Kollokvium versenyprogramja (az előadások bemutatásának sorrendjében):

F. Dürrenmatt: *Egy magánbank története (Povestea unei bănci particulare)* – Bukaresti Állami Zsidó Színház
Euripidész: *Iphigénia Auliszban* – Csíki Játékszín
Aiszkhülosz: *Agamemnón* – Gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház
Hubay Miklós: *Freud, avagy az álomfejtő álma* – Nagyvárad Állami Színház, Szigligeti Társulat
Kovács Ildikó – Dan Hândoreanu: *Adjátok vissza Pinocchiót!* – Marosvárhelyi Ariel Ifjúsgái és Gyermekszínház
Vénusz tornya (Thomas Mann *Mario és a varázsló* című novellája nyomán) – Székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház
Üzenet az otthoni hegyeknek (Wass Albert művei alapján) – Nagyvárad Kiss Stúdió
Marivaux: *Két nő közt* – Marosvárhelyi Tompa Miklós Társulat
Urs Widmer: *Nepál* – Nagyszebeni Radu Stanca Színház Német Tagozata
Egressy Zoltán: *Portugál* – Szatmárnémeti Harag György Társulat
M. de Ghelderode: *Escorial* – Temesvári Német Színház
S. Mrozek: *Károly* – Kolozsvári Állami Magyar Színház
A csoda (játék Tamásival két részben, az *Énekes madár* című színijáték alapján) – Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház

Tarisznyás Együttes koncertje és táncháza elsősorban nekik szólt – és a gyermekeknek is – akik a versenyben szereplő bábelőadás mellett a Nagyvárad Kiss Stúdió *Süss, fel nap!* című műsorát is láthatták. Az utóbbiról sajnos el kell mondanunk, hogy az előadó (Kiss Török Ildikó) minden igyekezte ellenére nem kedves, nem őszinte a kicsinyekkel. Szeretné bevinni őket a játékba, de mire megbarátkoznának, kilép szerepéből, hogy bekapcsolja a magnót; kiráncigálja a színpadra a legféltékenyebbeket is, de nem bíz rájuk feladatot, nem ad nekik egy icipici keléket sem, hogy fontosnak érezzék jelenlétüket a színészkedő néni mellett. Nekem személy szerint már akkor borsódzott a hátam, amikor egy kis piros műanyag-szívvvel, mely „édesanyánk meleg szívét” jelképezte, megérintette mindenki arcát. Kár is több szót vesztegetni erre a produkcióra, de a következő Kollokvium szervezői talán jobban oda kellene figyeljenek arra, hogy milyen meglepetést okoznak azoknak, akikből éppen saját közönségüket kellene kineveljék.

A Figura épületében fesztivál-klubnak becézett kocsmá is működött. A 30-40 fokok nyárból érkező vendégek elég hamar felismerték, hogy a Gyergyói medencére telepedő kód és hirtelen lehülés nem ismer jobb ellenszert, mint a bűfés lány szilvapálinkáját. Persze, esténként hatalmas beszélgetések alakultak ki itt egy-egy sör vagy pohár bor mellett – melyet pár nap után már önkiszolgálós módszerrel is szerváltak maguknak a vendégek. Amint ez lenni szokott, körülbelül minden éjféltkor valakik megváltották a világot, de ha azt nem is, legalább a színházakat, közben a szomszéd teremben, egy véletlenül összeverődött kis csapat írta a Kollokvium című fesztivállapot, az utolsó esték egyikén pedig két régi „figurás” – Pálffy Tibor és Pázmán Attila – performance-szal lepték meg a klubbozókat.

A budapesti Bozsik Yvette Társulat a fesztivál-szervezők meghívására érkezett egy székelyföldi miniturnéra a Várakozás és Lakodalmom című táncszínházi előadásaival. A díjkiosztó gála után léptek fel, és vitathatatlan sikert arattak egy olyan műfajú produkcióval, amellyel féltéken (néha avatatlan kontár módjára) próbálkozik néhány erdélyi társulat.

Milyennek kellett volna lennie?

A szervezők szándéka szerint, igazi a Kollokvium találkozás kellett volna hogy legyen, amelyen a társulatok (vagy legalább művészeti képviselőik) megnézik

A Nemzetiségi Színházi Kollokvium díjazottjai:

A Kollokvium Nagydíja: **A csoda** (Tamási Áron Színház – Sepsiszentgyörgy, rendező: Bocskári László)

Előadás-díj: **Károly** (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendező: Tompa Gábor)

Muskáti-díj a kiemelkedő együttes-játékért: **Két nő közt** (Marosvárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat, rendező: Alexandru Colpacci)

Eletmű-díj: **Kovács Ildikó** rendezőnek, az erdélyi magyar színjátszásban kifejtett több évtizedes tevékenységéért

Legjobb férfialakítás díja: **Biró József** (Szomorvos a Károly című előadásban)

Legjobb női alakítás díja: **Márkó Eszter** (Asszony a Portugál című előadásban)

A zsűri különdíja: **Szélyes Ferenc** (Trivelin a Két nő közt című előadásban)

A zsűri különdíja: **Franz Kattesch** és **Roger Párvu** (a *Nepál* című előadás két szereplője)
Közönségdíj: **Üzenet az otthoni hegyeknek** (Nagyvárad Kiss Stúdió Színház)

a programban szereplő összes előadást, és részt vesznek a szakmai kiértékelőkön. A rendezvényt pedig – mint az első Sepsiszentgyörgyi Színházi Kollokviumokon – főiskolások, díszlet- és jelmeztervezők, képzőművészek, zenészek, írók találkozójaival szeretnék volna kiegészíteni. Mindezekre nem került sor a szűkös anyagi keretek miatt, és többekben óhatatlanul fölmerült, hogy a fesztivál jellegű találkozót nem a szűkségszerűség indokolja, hanem sokkal inkább az érzelmi hozzáállás, az egykori Kollokviumok iránti nosztalgia.

Elkerülhetetlennek bizonyult a Kisvárdai Határon Túli Magyar Színházak Fesztiváljával való összehasonlítás is, hiszen a legtöbb társulat ugyanazokat a produkciókat mutatta be, mint a nyár elején zajló magyarországi színházi eseményen, ráadásul nagyon sok közös hiányossága van a két rendezvénynek – hogy csak a leg súlyosabbat említsük: az előadások díszletei nem férnek el a szervezők által felajánlott terekben, ezért a legtöbb színház kompromisszumokat köt a művészi színvonal rovására.

A nemzeti kisebbségek nyelvén játszó színházak itthoni seregszemléje azon kevesek számára volt teljes értékű „helyzetjelentés”, akik ott lehettek Gyergyószentmiklóson a Kollokvium megnyitójától a záróeseményig, vagyis Ádám Gyula fotókiállításának megnyitójától, a kilenc nappal későbbi díjkiosztó gáláig és Bozsik Yvette Társulatának előadásáig. A produkciók megtekintése és az azokat követő kiértékelőkön való részvétel hiteles képet nyújtott a kisebbségi színházak jelenlegi törekvéseiről, az RMDSZ kezdeményezésére megszervezett kerekasztal-beszélgetés pedig jó alkalom volt arra, hogy magyar nyelven játszó társulatok képviselői sajátos gondjaikról is beszámoljanak. A hivatásos színházi, operai, néptánc-, és báb-színházi társulatok igazgatói, művészeti vezetői újságírók jelenlétében találkoztak az érdekvédelmi szervezet országos és Hargita megyei csúcspozícióival, hogy nyílt fórum keretében vitássák meg az előadóművészetek helyzetét és a politikusok lehetséges szerepvállalását a problémák megoldásában. Elhangzott többek között, hogy az RMDSZ-nek tudomása van arról, hogy Romániában még nincs színházi törvény, hogy a szponzortörvény is hiányos, és sok hivatásos intézmény nehezményezi, hogy az utóbbi években egyetlen romániai magyar előadóművész sem részesült állami kitüntetésben. A hozzászólók szerteágazó gondokról számoltak be: nagyon fontos lenne az egyedi, csupán egyes társulatokhoz kapcsolódó problémák megvizsgálása és megoldása helyi szinten; a színházi intézmények térbeli „sűrűsége” magasabb az európai átlagnál, és ezek fenntarthatósága valóban nehéz probléma a városi vagy megyei önkormányzatok, illetve a művelődési szaktárca számára; a néptánc-képzés hiányára és a Magyarországon szerzett szakdiplomák honosítása állandó probléma; nagyon hiányzik a kulturális lapok palettájáról egy, Romániában megjelenő magyar színházi szaklap; nem elég gördülékeny az itthoni és a magyarországi támogatási rendszer. A fentiek mellett sor került a készülő színházi törvény ismertetésére is. Összefoglalójában Markó Béla szövetségi elnök elmondta, hogy a találkozó a tervezetnél hosszabbra, de a szükségesnél rövidebbre sikerült, és javasolta, hogy gyakrabban szervezzék meg a politikusok és színházi szakemberek közös tanácskozását. A fórum – bár nem volt a Kollokvium programjához szorosan kapcsolódó esemény – hiánypótló jellege és aktualitása miatt mindenképpen a rendezvénysorozat egyik legfontosabb mozzanata lett.

Post Scriptum

A kollokviumok megszervezése fontos eseménye a hazai színjátszásnak. Nézzünk bizakodva a jövőbe, és reméljük hogy több pénzből, jobb technikai feltételek mellett kerül sor a két év múlva esedékes seregszemlére, és bekerül majd a rangos színházi fesztiválok sorába.

HEGYI RÉKA

FRANÇOIS BRÉDA
Rhea

Az emberi egyed, az egén = **species** – sajátosság –, konkretizálva fejezi ki a nemet, a **genus**-t, amihez hozzátartozik.

Nem is lehet ez másképp, hiszen a **species**-ek összessége képezi a **genus**-t.

Más szóval mindannyian „emlékmaszerűen” testésítsük meg az emberi nem múltját, jelenét és jövőjét.

A mitológiák elsősorban a múlt narratív dokumentum-filmjei, s mint ilyenek az emberiség – és kicsiben: az „Embrió” – már bekövetkezett fejlődési szakaszairól nyújtanak a jelennek amolyan elbeszélő, szintetizáló film-kockákat, „snittek”.

Az emberi jelenség kronológiájának, kezdőidejének – Kronosz-nak – az „élettársa” **Rhea**, a később **Hérá** alakuló – anagrammalódó* – **Aer**, a Lég, a Le-vegő, a „Legvégső” elem, ha a Terra belsejében forrongó „tűzből” indulunk ki átmenve a „földön” s a fölötté található „vízen”.

Miután Terra „forogni” kezd – ez a mai „formák” kezdete –, s eme „kör-körös” **Nous** (gör. ész. intelligencia; ma azt mondánánk: informatikai program) szabályos, algoritmikus ismétlődéséből megszületik, létrejön az „isten” Kronosz – az idő –, az eljövendő „ember” nem tékozló fiúként odahagyva Okeánosz – a natikus Hádesz, a vízi Alvilág, Thalassza, a „tell” Tenger – mélységeit, kikészülődik a kopoltyú „koporsójából”, s fölfedezi a tudó-légzés „emberi” tudását Rhea, a nemkülönben „isten” Aer, a nemrég kialakult szent Levegő segítségével.

Röviden ennyit Rheáról, aki mint szimbolikus név még a római nemzet kialakulásának a mítoszában is visszatér, mint az Ikrek – a „Gemini” – „Remus” + „Romulus” – az eljövendő új „Genus” a neo-**Nem** alapítóinak – az anyja: Rhea Urnőnk ezennel Rhea „Silviaként”, friss, „erdei” levegőként kezdi újra az emberiség világtörténelmét.

„Héraként” Rhea természetesen mindenféle „hérosz” Anyja.

Hisz a légzés – ha jól meggondoljuk – cefettül „heroikus” jelenség.

FODOR SÁNDOR

Püspöklila történetek

„Fegyelmezés” – kedves mosollyal

Ha jól emlékszem, Bara Ferenc, csikszépvízi plébános úr volt a boldog emlékezetű Márton Áron titkára a 70-es években. Látogatója érkezett Gyulafehérvárra – egyik vidéki paptársa, hozzá hasonlóan fiatalember. Áron püspök vacsorára hívta a vendéget, aki minenkutána felálltak a püspöki asztal mellől, még elkorlyogtatott egy üveg bort a barátjával, ennek szobájában. Jó ám a gyulafehérvári bor, valóban a „lélek italá”-vá válik, ha az ember elkocintgat belőle néhány pohárral. Minthogy ők ketten – régi jó barátokként többel is elkocintgattak, egy dalocska is kikíváncsított a két fiatal papi emberből. Dalolgathattak nyugodtan a maguk csendes módján: a püspök halószobájától egy folyosó, egy előszoba, és egy iroda választotta el őket, ha jól számolom, négy csukott ajtó. És Áron püspök – aki akkoriban kezdett betegeskedni – eléggé mélyen aludt. Más nem lakott a közvetlen közelben, Jakab Antal (akkor még) segédpüspök és Erőss Lajos, a püspöki iroda igazgatója – az épület másik lépcsőházából nyíló lakosztályukban – messzire voltak. A két fiatal tisztelendő kocintások között rágyújtott egy-egy énekre. Már épp azt fújták jókedvükben, hogy „Asszony, asszony, szép fiatalasszony – jöjjön meg a jobbik esze magának” – amikor kopognak és nyílik az ajtó.

A két fiatal pap elnémult.
Áron püspök lépett be hozzájuk, mosolyogva.
– Mi baj? – kérdezte. – Miért hagytátok abba? És engem meg se kínáltak egy pohárral?
– Boldogan, püspök atya – ugrott pohárért a házigazda. Töltött. Áron püspök kocintásra emelte a poharat: – És az énekkel mi lesz?

A két fiatal pap zavartan pillantott egymásra, majd egyikük elkezdte, hogyaszondja, „Nagymajtényi síkon letörtött a zászló...” A püspök azonban leintette a dalt.

– Hol van az a „szép fiatalasszony?” – kérdezte, majd látva „fiai” zavarát, még egyszer rájuk köszöntötte a poharát és búcsúzott:

– No, én hagyjak. Folytassátok nyugodtan. Szépen énekeltek. – És elvonult.
Hogy-hogy nem, a nótás mulatórozás abbamaradt.

Rendreutasítás – magas szinten

Maga, a boldog emlékezetű Jakab Antal püspök úr, Márton Áron utóda mesélte nekem az alábbi történetet:

Ghergheli, jászvásári püspök, akkoriban még püspöki helynök Moldvában – hiszen az eset még a rendszerváltás előtt, a kommunizmus utolsó éveiben történt – meghívta Öt, mint az egyetlen „elismert” római katolikus püspököt az országban, hogy egyházmegyéjében szenteljen föl egy templomot. Nagyszámú csángó hívőseleg fogadta a főpapot, akit, a szertartás előtt a jászvásári egyházmegye hivatalos nyelvén, románul köszöntött hívei előtt – vendéglátója.

Ment is minden a maga rendjén. A szertartást és a püspöki misét követően vendéglátók és vendégeik leültek az ünnepi ebédhez. Pohárköszöntőjében Jakab Antal püspök úr ismételtel nevén nevezte meghívóját, a házigazdát. Ám amikor harmadszor is „Gergely”-t mondott „Ghergheli” helyett a házigazda tiszteletteljesen ugyan, de némi szemrehányással a hangjában közbeszólt:

– Elnézést, excellenciás uram. Nem Gergelynek hívnak engem. Az én nevem, Ghergheli.
Jakab püspök mosolyogva válaszolt:

– Főtisztelendő testvérem, az elszólásért nem Gyulafehérvár püspöke kárhózzható. Az a Iacob Anton hibázott, akit Ön, mind vendégét volt szíves bemutatni híveinknek.

DEBÜT

CSIKI ANDRÁS

Oktalan

Az Isten sem segít,
újráltni az egyszerűt,
hátradobom a poharam,
vigadok oktalan

a lány már nem szeret,
utánam is mos kezet,
hátradobom a poharam,
vigadok oktalan

talán a gőg a bája,
kínzott lelkem fuvolája,
hátradobom a poharam,
vigadok oktalan

ünneplőmet csapja fel,
sárba nyúl a kezemmel,
hátradobom a poharam,
vigadok oktalan

barna haját vihar fonja,
bánatát szívem zokogja,
hátradobom a poharam,
vigadok oktalan

új földön lobog a zászló,
a hideg tavasz a találó,
hátradobom a poharam,
és vigadok oktalan

Jó éjszakát kedvesem

I.
Jó éjszakát kedvesem,
A végére már nem lesz szükségem rá,
Ott, a mennyország kenyérfái alatt,
Ott, a sötétkéken közelgő óceán vizén,
Már nem fogom a kezéd,
Hogy elkísérjelek a Napot rejtő partokra feküdni,
Ezen túl a csend, a sejtelmes óriás,
Mint szigorú egyenruhás, suhan végig éjszakáinkon

III.
Érzed? A nézelődők ellopják az éjszakát,
De nekünk szerelmünk után újabb és újabb háborút kell vívni,
Még jó, hogy nem kell bátornak maradni,
Csak szomorúnak,
Hiszen a hajnal ószinte órái sosem jönnek el,
Hiába sietünk az időnkél is jobban,
A bohóccipők között is lassúak vagyunk

IV.
Nézd, meghalnak a szeretett helyek,
Indul a föld s az ár, vulkántűz lobban fel az ég alá,
Elrejtene a láthatatlan kezek,
Hol vagy most, s veled szeretted, mostoháid és árváid,
Ígérgető suttogásaik minden felé,
Könnyeink is sírnak és egyre gyávább, ki bátortalan,
Sztikozódva ébredünk fel, de mást sem merünk születésünk ellen

VIII.
Ma is lennének napok szeretni,
Bolyongani a vértizzadó szigetek fátyolán,
Hol a köd s a kitavaszkodás elválaszthatatlanul szorítja egymást,
De milyen meddő gyarapodás,
Ahogy tőlünk sem volt soha külön a jégverte pirkadat,
A május vissza-vissza néző gyermetege is Eppúgy szólítja esténként az Istent,
Ahogyan mi

IX.
Ölelésünkbe beszorultak a csak félig kitöltött órák,
A szadista jelszavak,
Kedvesem, csak máig kívántunk szerencsét,
És a holnap már későre jár,
Nincs helyem, hogy megosszam veled,
Nincs mivel rád gondoljak, békém,
Vadák és harcosok napjaim,
Hát úgy akarj engem, hogy csak a világon átszűrve szeress.

Képeslapok a nagyvilágból

Franyó Zoltán „üzenetei”

Felidézem a Mester arcát. Hallom szavait, a robbanó, nyugtalan, fékezhetetlen kitöréseit, okosan leplezett dicsekvéseit világsikereiről, üdvözlősorokba burkolt híradásait, melyek úgy száguldottak, mint a szélvész Temesvárra.

Közel negyedszázada, hogy nincs közöttünk, de emlékeinkben tovább élnek a vele való találkozások élményei, a tréfás anekdoták és komoly történetek, melyek az eltelt évtizedek során beépültek szellemi kincstárunkba.

A sok dedikált (mindig személyhez szóló, mindig értékítéletet tartalmazó) Franyó-könyv mellett, ott ragyognak kéziratáramban azok a képeslapok, amelyeket 1969–1977 között, meglehetősen rendszerességgel küldött nekem a nagyvilágból. Mintegy húsz ilyen „híradásból” válogattam ki néhányat, azzal a tudattal, hogy a személyes, megtisztelően baráti bizalommal teljes sorokból kiolvasható az utókornak szánt üzenet: a hazagondolás, az otthoni kapcsolatok megőrzéséért való erőfeszítés, a makacs kitarás irodalmi értékeink mellett. Nem túlzás, amikor híd-embernek, irodalmunk nagykövetének nevezték a Herder-díjas műfordítót. Elettétele volt, hogy a kultúra levegőjét lélegezve, földrajzi határokat nem ismerve kaput nyisson a nagyvilág felé. Európai író volt a szó legnemesebb értelmében. Az alábbi képes „üzenetek”, melyeket először adunk közre, tanúskodnak a Franyó-világ kincseit befogadó, építő szépségeiről.

PONGRÁCZ P. MÁRIA

Wien, 1966. XI. 6.

Drága Marika!

Remélem, megkapta a Nic. Boboc útján a „Wahrheit” munkatársához, Erwin Lessl kollegához, a „Szabad Szó” számára küldött cikkeket a Klagenfurti „Román Hét” eseményeiről? Hinni szeretném, hogy egészséges, és Jóska is.

A viszontlátásig kézcsoókkal, baráti üdvözléssel,

Franyó

Wien, 1969. II. 27.

Kedveseim!

A pár nap előtt az itteni Pen Clubban rendezett Ady emlékest remekül sikerült. Az osztrák írók sok-sok kimagasló személyisége ott volt.

Talán már megkaptátok a küldött meghívót (persze utólag!),

A túlóldalon látható világhírű lovardában tanultam én is katonai (ludovikás) akadémikus koromban a „dressage” magasiskoláját.

Franyó Zoltán

Üdvözlőjétek Gherasimot, Albertet, Szekernyést és minden közös barátunkat.

Szeretettel

Franyó Zoltán

Lovarda, Bécs

München, 1970. VIII. 6

Édes Marika!

Mindenhol és mindig mély rokonszenvvel gondolok azokra, akiket otthon szerettek. Tehát Magára és drága férjűrára.

Már nagyon mardos a honvágy és a sok lármás, benzín-bűzös nagyváros után bizonyára jól fog esni egy kis csönd az én lakom vidékén.

Ezer kézcsoókkal

Franyó Zoltán

Fraknó vára, 1970. aug. 14.

Az Esterházyaknak ebben a középkori sziklavarában élvezhettem Grillparzer „Sappho”-jának ragyogó szabadtéri előadását.

Valamikor nagyon régen (!) soproni honvéd főreáliskolai növendék koromban évente 4-5-ször is kirándultunk ide.

A viszontlátásig kézcsoók tucajtáival üdvözl

Franyó Zoltán

Fraknó vára

Bécs, 1971. okt. 23.

Drága Marika!

Gyönyörű nyárvégi napsütésben autózhatunk itteni barátaim keresztül-kasul egész Ausztrián. Mennyire örvendének, ha a remek salzburgi és tiroli alpesi tájakat én mutathatnám meg Magának.

Karínak szívbeli üdvözlét, Magának sok kézcsoók,
Franyó Zoltán

Wien, 1971. nov. 27.

Kedves Marika!

Megint Bécsben, most már havas hidegben próbálom túlzóúfolt napi programomat valahogy lebonyolítani.

Már nagyon kíváncsi vagyok, mindenre, ami elutazásom óta otthon történt.

Kérem, Marika, továbbítsa üdvözlőmet Anavi Ádámnak (nem tudom a levélcímet) és persze a szerkesztőség minden tagjának.

Hatványozott üdvözléssel

Zoltán

Üdvözlét Ausztriából

Budapest, 1976. nov. 6.

Kedves Marika és Kari!

Itt remek őszi napsütés van, ami még kedvesebb azáltal, hogy minden író- és újságíró-barátunkalóval dédelget minket.

Borús Rózsával 2-3-szor együtt voltunk.

Szerető üdvözléssel

Franyó Zoltán

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

Turba

Betét dal „A babyloni szajha”
című operettből

Kezdetben vala a Turba,
De jött egy kurva natúrba,
S így zengett: „Vegyenek Pepsit!”
Különben menten lefekszik!
Különben rögtön lefekszik!

Süvöltött erre a Turba
Fajtszta serhabba túrva:
„Szent Kurva! Szeresd a plebszet!
Te vagyunk itten a legszebb!”
Te vagyunk mégis a legszebb!

Bósz kurva vala a Turba,
Soha se ment át matúrba:
Akárkit felemel, megszid,
S fölkelvén menten lefekszik!
Fölkelvén mindig lefekszik!

Athéni osztrakonok

I
számúzni miként themisztoklész
vessen kimón éjlen periklész
éltesszük a démoszt
ész megéjlek én moszt
morál isz míg a pénz theik lész

II
vessenek phajitalan hetairák
szophiszták kik a hont leszarják
szípjön bé a hádész
hósz alkibiádész
ne terjessz népelken letargját

III
idd ki a poharat szókrátész
jobb lesz, ha okosabb szókra térsz
haszug kisz szarnokok
szandák akarnokok
pophászának szóval nem szokra mész

Demokrata köröcskéző

„Bertolt Brecht is azt üzente...”

Állítsátok meg Arturo Uit,
Ki szittya stílben szít *Democracyt* –
Frankó modorban, mint megszokta Cid,
Ki hős vezér, szent mór-dúló fuit.

Hajráz a turba vad, bunkó bulit,
Tombol, dühöng a tánc – de most *acid!*
Állítsátok meg Arturo Uit,
Ki szittya stílben szít *Democracyt!*

Mint elmamasszór, agy-gyúró puhít,
Lázít, lazít s feszít – be sok faszít,
Ki szittya stílben szít *Democracyt!*
Állítsátok meg Arturo Uit.

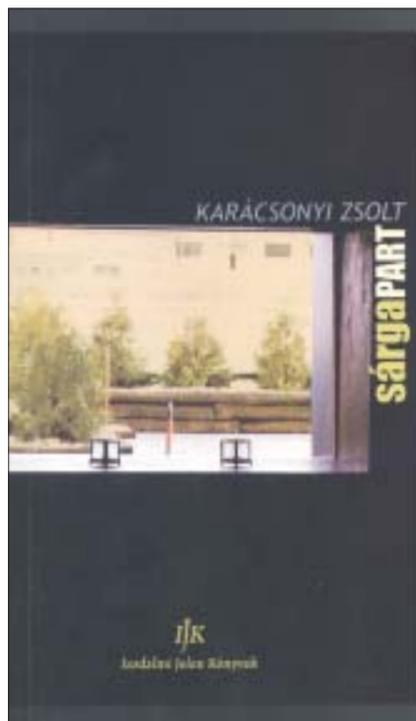
Aki nem éppen egy Catullus, de fáradtabb Ovidiusnál

Karácsonyi Zsolt második kötetéről recenziót írni korántsem könnyű vállalkozás. Egyrészt, mert második kötetes szerzőről lévén szó, el kell(ene) mondani, hogy a második kötet beváltotta-e a *Téli hadjárat* kelte elvárásokat, azaz jobb-e, mint elődje. Ha tömören kellene összefoglalni a két kötet közti különbséget, és amennyiben ez a szubjektív kitétel megengedhető, azt mondhatnám, a *Sárgapart* című kötet „karásabb”, vagy a belterjesség elkerülése végett Sir II. Kara Karásabb elődjénél. Másrészt, mert az utolsó vers tanúsága szerint „megnemírt könyvről” lenne szó...

A *Sárgapart* című kötet árnyaltabb, kidolgozottabb a *Téli hadjárat*nál, ritkábban fordulnak elő a nyelvet önmagáért használó, a nonszensz határát súroló, „értelemhez hasonló” versek. S bár néha azért találkozunk velük. (A *rang veszélyei*), a szavaknak és dolgoknak egymáshoz való viszonya már módosulni látszik: „az értelemhez minden dolog hasonló, / külön világ birtokod helyén.” (elárvult testamentumok III.)

A három ciklusra (*Éjszaka Fausttal*, *A Belső tenger és a Másik Corpus*) tagolt kötet versei között találkozzunk az első kötetben szereplő versekkel is. (Levelek, máshol; a *lengyel Uhr*; *Szvíjaszk stb.*) Az előző kötet motívumai – a sajátos szímszimbólika, a táj, illetve évszaktelírások, a Corpus(ok), mint sajátos téridő(k) – is kapaszkodót kínál(hat)nak az olvasónak. És első olvasásra ezekre a kapaszkodókra igencsak nagy szükség van. A ciklusok motívikus szerkesztésének, a verssorrend belső csomópontjának megfigyélésében, a versek által kijelölt téridő azonosításában nagy szerep hárul az olvasóra, még akkor is, ha a kötet utolsó versében maga a szerző kérdőjelezi meg (avagy épp ellenkezőleg?) ennek a dialógusnak a szükségességét: „Megtehetném, mint annyian, bevetném / a csejt, hogy én: nem magammal, valaki / mással, egy elképzelt örök olvasóval / folytatok dialógust, aki megért, félreért / vagy éppen túlmagyaráz. De a költészetnek / nevezett kérdéskör önhiúsága, / extrovertált és eredetiségkedő szövegelése / már véglegesen kivészett belőlem.” (A *verslovas*, ha visszanez)

Szerkezetileg a második kötet strukturáltabbnak tekinthető az elődjénél. A ciklusok száma nyilván nem teszi a kötetet strukturáltabbá, esetleg áttekinthetőbbé, ám az azokon belüli szerkesztési sajátosságok, már igen. A kötet harmadik ciklusát tartalmazó rész valójában két versmondatként is olvasható. A tizenkét verset tartalmazó ciklusból tizenegynek a címe, köztük a címadó vers is, zárójelben szerepel, s csak az utolsó, *A verslovas*, ha visszanez szerepel zárójel nélkül, mintegy az összkötet(ek) zárhangjaként. A *Sárgapart* ugyanakkor a *Téli hadjárat*tól eltérően kevésbé történetfüggő, ha lehet ilyet mondani egy verseskötetről. Az első kötetből átlóvágoló verslovas terei némileg módosulni látszanak. Az „innen” nézőpontjának horizontjait a tenger és a part köti össze, „képek tengerébe(n)” kalauzolnak a versek. A valahonnan valahová visszatérő, valam(k)ire visszanező verslovas ugyanis egyszerre sejtet egy reális és egy mitikusnak is mondható belső téridőt, fogalmazhatnánk évszakot: „Egy évszak még leírható, hiszen az idő, / az is egyfajta járás, így nevezik a fentiek / de méréseik pontatlanok olykor. Fél nyolc / előtt e kedves jószokat nézegetem hús / különböző csatornán” (Levelek, máshol) – biztatja önmagát és az olvasót is a szerző. A Corpusba(n) vagy/azaz egy „vers terébe” való visszatérés/járással az emlékezés, a levélben elmesélés önértelmezését, -körbejárását is magában rejti. Néha úgy tűnik, mintha a lírai én önön száműzetésébe vonulva írta a költőelődök példáihoz, sorsaihoz hasonlóan az önmagát eláruló verseket. A sajátos, körbeírhatatlan(nak tűnő) téridő nemcsak Faust/Mefistó vagy az elfelejtett nevű görög istennel való találkozás révén (a *kéklő farkas*) bővíti mitikusát, végtelenné. Ebben a beltengerben fel-felbukkannak az ókori klasszikusok, münemi határok nélkül, német romantika és magyar századelő/századközep, és a sort még

Karácsonyi Zsolt: *Sárgapart*. Erdélyi Híradó Kiadó, Irodalmi Jelen Könyvek, Fiala Irók Szövetsége, Arad, 2003

folytathatnánk. Például a jelen kötet szerzőjével, aki „nem éppen / egy Catullus, de fáradtabb Ovidiusnál”. (Levél Avalon Annának) Az „Istenek karján nőttem én is” hűdlerli kiválasztottság-tudat azonban jelen kötetben át-átszúsz az önmagát elátkozó költő szerepének a felvállalásába, mely a kötet végére a szerepkörök értelmetlenségének a belátásához vezet: „Mert nevezhetném akár Mefistónak magam, / mégse maradt számomra más: mint Faustus sötét / kapujának kétségbeesett döngése.” (A *verslovas*, ha visszanez)

Ez a néhol (meg)fáradtként, rezignáltként, néhol iróniával telítetten felcsendülő beszédmód korántsem egyértelmű az olvasó számára: nem tudni, mennyire maníros pöz és mennyire véresen komoly a faustiméfistói „délelőtti tánc”. „A lelkedről lehet csak szó

megint,/hogy éppenséggel kinek adod el,/szívem helyén/egy szörnyzirom a szín,/de fellépésed még lehangolod.” (a *tiszta lap*) Az olvasói bizonytalanság azonban megfajthatóan tűnik. A verslovas beltenegere, szerepjátékai körbejárhatóak. Az első kötet Szerda-verseinek ismeretében válik érthetővé a *Sárgapart* „nemnapja”: „nincs szerda most, / örökhétfő, csütörtök: / amikor minden nehezebb, / a nemnapon / jön érted el az ördög” (elárvult testamentumok II.), s ugyanígy a verslovas következő, visszatérő terének, a Corpusnak mint helynek az egyedüli létjoga (a *másik Corpus*), vagy a kötet címadó versének mint az örökös „én”-nek a locusa. Az egyes szám első személy hangsúlyozott jelenléte – a motívikus kapcsolódásokon túl – a legfőbb szervező eleme a kötetnek. A verslovas Corpusból származó levelei (*Szvíjaszk*), a feltételezett és megszólított Te (*Alámerülés*), vagy akár a Fausttal vívott harc nem elsősorban a fiktiiv és örök olvasóhoz, de nem is a játékba hozott történetek szereplőire/ról szól. Hanem elsősorban – egyfajta arc/álarc játékként – a verslovasról magáról, a verslovashoz magához és a verslovassal magával. Talán innen a tájleírásból, évszakokból, szerdákban mindig kilógó lóláb, és a – „marad a tájleírás, mint egyetlen lehetőség, / saját személyem lehetősége arra, hogy az / egyetlen, talán még valóságos tájba beleíródjak” felismerése. (A *verslovas*, ha visszanez)

A kötet második ciklusa „igazszavú, szerelmes izgalmommal” némi hangnembeli váltást hoz a másik két ciklushoz képest. „Könnyű játék”, mondhatni, a néhol már a közhely határát súroló szerelmes versektől (*Hallom a hangod... / Felébredünk a közös reggeleken*), a nonszensz határát súroló, Weöreses verseken át (*A szerelemről*) a trubadúrlíráig terjed a skála. (Francia levél, *Auberón válasza Ysabeaunak*)

A megnemírt könyv lapjait a szerzői utasítás szerint elképzelt lehet éppenséggel, bár akár az elmesélt film (*Levelek, máshol*), akár a színpadszerűen megálmodott versvilág (*vaddisznó, jobbra el*) megnemírtságuk folytán szubjektív megfigyélések tömkelegét hordozhatja magában. S ha az elképzelt lapok egymáshoz igazított sorrendjének, az adott beltengernek a körbejárása túl nagy távolságot jelentene az olvasónak, fantáziája szerint újabb utakat, szétíráható szerepeket alkothat a verslovasnak az immár valóban lapokból álló, szétesett könyvből.

DEMETER ZSUSZA

Szász Endréről Szász Endre

A hetvenhetedik évében elhunyt festőről sok nekrológ jelent meg a magyar nyelvű sajtóban. Majdnem mindenki a baráti köréhez sorolta, és az elhalálozott életművész már nem tiltakozhatott a hirtelen megszaporodott barátok ellen. Legalább szűkebb pátriájában, Erdélyországban emlékezzünk meg róla hitelesen – a saját szavaival.

ZÖLDI LÁSZLÓ

A művészet olyan, mint egy gyönyörű nő. Mindene tökéletes, csak éppen nincs rajta lyuk.
Extra Vasárnap, 1992. június 14.

Ha hanyatt fekszem, sokkal jobb képet el tudok képzelni, mint amit valaha is meg tudnék festeni.
Zalai Hírlap, 1996. január 12.

Ha nem volnának hibáim, akkor unalmas pasas lennék.
Somogyi Hírlap, 1993. december 24.

Ronda feje volt a Rákosi elvtársnak, és nem ihletett meg.
Vas Népe, 1996. április 6.

A legutóbbi feleségemnek is jobban örültem volna, ha nem az én feleségem, csak nem volt időm elválni.
Zalai Hírlap, 1994. február 26.

Boldog voltam, amikor először szapultak, mert tudtam, hogy akkor lennék tehetségtelen, ha észre sem vennének.
Nők Lapja, 1996. május 15.

Nem a pénz csinál bennünket, mi csináljuk a pénzt.
Mai Nap, 1994. május 22.

/ Mi lesz a halál után? / Kutyaszarban vagy liliumvirágban még előkerülhetek.
Kurír, 1994. július 10.

Amíg a házasságom jól működik, monogám vagyok.
Kiskegyed, 1996. szeptember 3.

Most olyan nő a divat, akibe bele sem fér egy gyerek.
Kisalföld, 1994. augusztus 17.

Az a négy-öt magyar, aki mecénás lehetne, nem teszi, mivel a szobájukban a tehén volt a radiátor.
Kisalföld, 2001. január 8.

Az nem minden nap adódik az ember életében, hogy egy öt-hatezer éves kultúra a szeme láttára omlójjék össze.
Jászkun Krónika, 1995. március 11.

Jó a memóriám, a huszonöt vagy ötven évvel ezelőtti festett képeimről is tudom, mi hiányzik belőlük.
Kisalföld, 2002. február 16.

Egy díj nem fémjelzi a művészt. A művésznek kellene fémjelnie a kitüntetését.
Somogyi Krónika, 1996. január 4.

A művészetet valóban nem lehet tanulni, de a mesterséget tudni kell.
Somogyi Hírlap, 2002. augusztus 31.

Nagyon szeretek élni, s amíg lehet, fogok is.
24 Óra, 1996. január 6.

Aki fontosnak tartja magát, annak minden fája.
Vas Népe, 2003. április 19.

Ez a vasárnap, 1956 szeptemberének első vasárnapja nyugodtnak indult. Ragyogó nap-sütés, nyári meleg, de már nem egészen az. Beregi Sándor az ágyára dölve Cronint olvasta, végre pihent. Tizenegy körül Cozmolici bácsi kopogtatott be, halkán beszélt, izgatott volt, a szeméit ijedten körbeforgatta.

– Doktor úr itt van Totfel elvtárs. Juj, vigyázzon, hogy viselkedik vele, ő a községi pártinstruktor.

Beregi még nem is látta, máris haragudott rá. Mit képzel ez az Orcefel-akárki elvtárs az orvosnak nem jár egy vasárnap? Na, majd megmutatom neki, túrázta magát, amíg a rendelőszobába ért, ezzel inkább önmagát biztatta, mert tulajdonképpen ő is megijedt, hisz nem is olyan régen rúgták ki az egyetemről.

– Tessék tov. Totfel! – mondta inkább durván, mint hangosan. Totfel apró, nyeszlett, agyoncigarettázott, fekélyes arcú emberke volt. Csak a micisapkája különbözött meg más parasztól, no meg a szivarzsebéből kikandikáló töltőtoll és piros ceruza.

– Há? Mit mond, nem értem... Hangosabban!

– Mi a baja Totfel elvtárs? – ordította Beregi.

– Nem hallok, megsüketültem... az este, egyik percről a másikra...

– Fejet mosott az este? Ugye?

– Igen! – csodálkozott az aktivista, meg is tapintotta vékonyaszálú és nem is túlságosan dús haját.

Cozmolici fogta a vesetálat, Beregi egy-kettőre ki-mosta a bedugult fület, meg is mutatta a bűnös fül-dugót.

– Oh, istenem, én hallok, tökéletesen hallok... drága doktor úr, már azt hittem megsüketültem – újongott a beteg. – Doktor úr... Hmm... Doktor elvtárs, nem mossa ki a másik fülemet is? Arra már rég nem hallok.

– Dehogynem. De nem most, holnap. Elvégre nekem is van vasárnapom! – mondta Beregi Sándor bántó éllel, de nyomban rájött, hogy igazságtalan volt ezzel az emberrel. Szegény tényleg nem hallott semmit és rettegett a süketéstől, és lám most milyen boldog.

– Engem Tóthfalvinnak hívnak – szólalt meg magyarul az aktivista –, csak ezek nem tudják kimondani a nevemet, ezért hívnak Totfelnek. Rágyújít, doktor elvtárs? – kínálta meg Mărășeștivel egy régi pléhdőzniből. És elbeszélgettek.

Sándor három hónapja nem hallott magyar szót, fájón simogatta a lelkét minden hang, még ha úgy is mondta ki a másik, hogy „nem tuggyák”, akkor is magyarul volt, jól esett hallani. De akkor, amikor ő Beregi Sándor megszólalt, mintha megsűrűsödött volna szá-jában a nyál, nehezebben forogva a nyelve és furamód erősen visszhangzott fülében minden szó, amit a saját száján kiejtett. Boldogság volt Tóthfalvival beszélgetni, pedig a szavak egynegyedét, egyharmadát románul mondta. Felesége román, ő margittai magyar, de már régóta itt él.

Csengett a telefon a dorohoi-i kórház sebésze be-szél.

– Kedves Beregi kolléga úr, szeretném meghívni egy futballmeccsre, hogy játsszon a csapatunkban, Dorohoi rajon válogatottjában.

– Micsoda?! Én nem tudok futballozni!

– Hogy-hogy Beregi doktor, maga nem magyar?

– Persze, hogy magyar vagyok de nem tudok olyan jól futballozni, hogy...

– Dehogyis nem, maga Dorohoi válogatottjának a kapusa! Ma délután játszunk Trușești ellen. Küldöm a mentőt magáért. Rendben?

– De én igazán nem... Hát mit csináljak?

– Egy óra múlva ott a mentő!

Valódi futballpálya volt, egyik oldalon lelátóval, kasszával, taccsbírókkal. Egy zsidó kétkerekű kor-délyt tolt, vaníliafagyaltot árult, egy másik sózott tök-magot. Dorohoiiban sok zsidó élt, mindenféle kereskedők, iparosok, kocsisok, sói, földművesek is. Könnyű volt felismerni őket, a mi csapatunkban is, fülükből lógó pajeszükéről. És a közönség egyre gyűlt, Beregi pedig egyre idegesebb lett, mert látta itt bizony futballmeccs lesz. Szókdősött, bemelegített és jobban izgult, mint amikor életében az első szülest levezte.

Mikor megjött a nyitott kamion a trușești csapattal, akik virágos ágat lengettek, már messziről feltűnt egy aprótermetű játékos, olyan ismerős volt.

– Szevasztok, srácok. Ma kikaptok! – integetett Albert Zsiga Beregi kollégája, aki Trușești-en dolgozott, és íme, játszott is. Beregi csapatának Bende Barna doktor, a trușești csapatnak pedig Albert Zsiga volt a kapitánya. Amikor egymás mellé álltak, Albert Zsiga úgy nézett ki, mint csikó az anyja mellett. Rajtuk kívül még négy magyar orvos játszott a két csapatban, egy-más ellen. Mind a hat, a Kárpátokon túlrá kihelyezett, pontosabban kizavart marosvásárhelyi végzett volt. Egyikjük se tudott jobban futballozni, mint egy átlagos fiatalokú fiú, de a Dorohoi és Trușești városok

BÁRÁNYI FERENC

Futballmeccs Dorohoi-ban

(Részlet, a *Földhözragadt boldogság című regényből*)

sőt rajonok képtelenek voltak két csapatot pályára állítani... nélkülünk. Hiába, akkor is kellett a magyar. Az azért jó volt, hogy nyugodtan használhattak olyan kifejezéseket hangosan, amiket nehéz lenne az orvosi szakzótárakban megtalálni, de szerencsére senki se értette őket.

Albert Zsiga egyszerre csak elszabadult és egyedül rohant Beregi kapuja felé. Nem is sietett, de szövegelt.

– Jövök Sándorkám... Jövök... vigyázz a balsarokra... a léc alá... jövök...

– És tényleg a balsarokba rúgta, Beregi védett.

– Hajrá magyarok!... Hajrá magyarok!... – hangzott fel a pálya jobb széléről, ahol mintegy száz munkaszolgáltató kiskatona hevert a fűvön. Csiki és gergyói kulágyerek voltak, „dombelhárítók” ahogy ők mondták.

Istenem, istenem hová el nem kerül a magyar, főleg ha nem szeretik, de szükség van rája.

Hallotta, hogy Maria csörömpöl a konyhában, *țața* (moldovaias néni) Olga seprí a folyosót és nyikorog a lájtos szekér, Lupăceanu megy vízért a völgybe. Tehát reggel van, föl kéne már kelni, de sehogyan sem akaródzott. Minden porcikája fáj az izomlázától a tegnapi mérkőzés után. Milyen potát vágott Albert Zsiga, amikor kivédte a már biztosra vett gólt! Nem is annyira a győzelem és a közönség számított, mint inkább Zsiga, mert ha berúgja, évekig azzal ugratná, hogy „Sándor jövök!”. Szombatra meghívta Derzsi Tomi, Bende Barnát és Zsigát is, nem is tudta, hogy ilyen közel kerültek egymáshoz, csak más-más rajonba. Majd főzők nekik valami jót, gondolta és kiugrott az ágyból. Eppen idejében, mert halkán kopogtattak és az ajtóresben megjelent a tejesasszony. Súlyos konspirációs arckifejezéssel suttogta a jó reggelt, és ruhája korcai közül előkotort egy negyedliteres üveget.

–Ézt, coane doktor igya meg! Most rögtön kóstolja meg!

– De mi ez? – nézte Sándor gyanakodva a gyenge feketekávé színű folyadékot.

Az asszony tovább biztatta, és hogy meg ne sértse, jól meghúzta az üveget.

– Az első, amit éreztem a frissen trágyázott fekete föld szaga volt, kissé megédesítve, korhadó erdei tele-vénnyel megfűszerezve, valamelyes alkoholtartalom-mal. Sándornak görcsbe szorult a gyomra. Kilézés-kor elhanyagolt istállók trágyalé bűzét érezte az orrából, de a legszörnyűbb az volt, hogy mindezt belülről, önmagából.

– Nos, mit szól hozzá? – nézett rá elismerést követelően a tejesasszony. – Én főztem az éjszaka! Ez a mi „szamahonkánk”, ivott már ilyet?

– Soha életemben...

– Akkor még igyon!

Beregi úgy érezte, hirtelen rengeteg nyál gyűlik a szájába, nem tudja lenyelni, sőt, az ami a gyomrában van, az is felfelé igyekszik. Kiszaladt, végig a folyosón, hátra a latrinához. Szerencsére nem látta senki.

Egyszer, de ez jóval később történt, meghívták egy esküvőre, ahol csak samahonkát és mindent összevetve, egyetlen ételféleséget szolgáltak fel. Az asztal közepén, nagy cseréptálban ujjbegynyi töltött káposzták, pontosabban durván darált puliszkaliszt hársfa-levébe csavarva, kevéske hússal bőséges paprikás olajjal leöntve. Tányér, evőeszköz sehol, mindenki kézzel nyúlt a tábla egy-egy töltélt után, amit ők „crupi”-nak hívtak. Beregi, a coane Doktor tányért és villát is kapott és egy nagy pohár hideg vizet, mert a samahonkából egyszer már elege volt.

Darabiban, a rajonközpontban Beregi beugrott egy trafikba cigarettát venni. Lenyomta a dohány-árua kilincsét, de megtorpant az ajtóban, mert egy konyhába nyitott be. Hurkáskaru kötényes asszony éppen libát fosztott az asztalon. Beregi bocsánatké-ressel hátrált kifelé, de az asszony nagyon udvariasan rákérdezett, hogy mit parancsol?

– Cigarettát szerettem volna venni, de úgy látszik eltévesztettem...

– Dehogyis tévesztette, ez a trafik! – törölgette toll-pihés kezeit az asszony és kihúzta a konyhaasztal fiókját... és tényleg abban volt a trafik.

Beregi doktor kivette a belső zsebéből a nagy pakk pénzt, az egészségügyi körzet teljes személyzetének a fizetését, hogy kifizesse a cigarettát.

– Tisztelt uram! – jött elő a konyha, szoba vagy trafik mélyéről egy vörös arcú, keménykötésű pajeszes zsidó, feltételezhetően a libás trafikosné férje. Lehajolt és megtapogatta Beregi lábait.

– Hová valósi uraságod? Bukarestből tetszett jünni? Lebovici-nak hívnak – mutatkozott be. Nagy, kidolgozott munkáskezei, gyászkeretes körmei voltak.

– Orvos, nagyszerű! Van nekem az ön számára egy prima árum. Kérem, próbálja fel, valódi bőrcsizma, vadászathoz, lovagláshoz elengedhetetlen... egy ilyen úrnak, mint ön, télen csizmában kell járnia. Ojvá! Nem ismeri még kegyed az itteni teleket. De próbálja fel, legalább gyönyörködhessünk milyen szépen áll a csinos lábán... De ilyet, nézd meg, asszony!

Mit tehet ilyenkor egy ifjú körorvos, akinek ruhátlanságához, még csinos lábakat is adott az úris-ten? Egyszerű, megvette a csizmát 300 lejért. Bement cigarettáért, kiderült, hogy az konyha és a trafikban vásárolt egy pár csizmát, ilyene se volt még soha.

Lupăceanu kereste a kocsi-va a piacon, gondolta ott lesz. Nem volt ott. Viszont rászólt egy fiatal pajeszes hentes. Ott állt egy asztal mellett, amelyen még gőzölgött a frissen vágott disznó, csak úgy a szabad ég alatt árulta a húst, mint mások a fosókaszilvát. Szimpatikus volt a fiatalember, talán azért, mert vasalt fehérkötényű feszült rajta. Magas volt, rózsaszínű az arca, és nagyon hasonlított Valihoz, a mentő so-főrféhez. Talán az öccse, gondolta Sándor és fele-melte a húsrá terített lepedőt.

– Egy kilót, kettőt, hámat... mennyit tetszik parancsolni? – fente hangosan kését az acélon. Sokan álltak körül, és bámúlták, de senki nem vásárolt, biz-tosan nem volt pénzüik a népeknek.

– Egy kiló lehet? – kérdezte nyájasan az ifjú hentes.

– Oh nem! Az túl sok – szabadkozott Beregi. – Csak két szeletet kérek, karajt.

– Tessék parancsolni – dobta a mérlegre. – Pon-tosan egy kiló. Legyen szerencsénk mások is uram.

Beregi a visszajáró pénzt számlálva megszólalt. – Valami baj van. Túl sokat adott vissza – nyitotta ki a tenyerét. Mindenki oda bámúlt.

– Én!? – változott pontyszeművé a kövér fiú. – Még hogy én túl sokat adtam vissza!? Brühhahaha-rez-get hatalmas mellkasa és vele vihogott az egész éhenkórász társaság. Sándor rájött, hogy igaza van a fiúnak, de most már nem tűnt olyan szimpatikusnak.

Hamar befejezte a rendelést, a konyhában szor-goskodott, vacsorát készített a kollégáinak, akiket má-ra meghívott. Főtt tojást, szalámit, szalonnát helyezett egy tányérra, olajos halat egy másikra. Paradicsomot, hagymát, paprikát vágott és jól megszórta sós túróval, ennek kell egy kis idő, hogy estig összeérjen. Aztán felverte a boszorkányhalat. Édesanyjától tudta, hogy ez a szegény ember nyálánsága: pár szem málna, egy-két tojásfehérje, cukor és sok túrelem kell hozzá. Maria és țața Olga kíváncsian lesték mi lesz belőle, és egyik ámulatból a másikba estek, amikor meg-látták, milyen sok lesz, abból a kevés anyagból és az milyen finom. Sándor szépen megterítette az asz-talt a szobájában, kirakta az összes ételleket, aztán ledől az ágyra, hogy egy kicsit olvasson a Cronin-ból. Talán el is szundított, amikor Tihu beszólt neki, hogy megjöttek.

Az udvaron ott állt egy mentő. Sándor azt hitte, Bende Barna és Derzsi Tomi érkezett meg. Meghök-kent, amikor a rendelőszobában ott látta a szőke pajeszes sofórt és az asztalnál elterpeszkedve, az ő székében, dr.Cământarut, a rajoni főorvost. Kissé meg is szeppent, mit jelentsen ez a villám-ellenőrzés?! Nagyjából rendben volt minden nyilvántartása, nem volt, amitől tartson, de lehet azt ilyenkor tudni, mibe akadnak belé? Cosmolici bácsi mesélte, hogy amikor ő volt orvos híján az egészségügyi körzet vezetője és valaki ellenőrizni jött, ő bizony a hátsó ajtón ki-szökött, és amíg az autó el nem ment, nem mutatko-zott. Ebből soha semmi baja sem származott, de ha ott marad, biztosan kaptak volna valami kifogásolni valót.

Azt mondják, a víz elfolyik, a kövek ott maradnak.

– Mutassa a problémás csecsemők nyilvántartását!

– nyomott el egy ásitást a főnök.

– A regisztrert, vagy a személyi lapokat? Har-mincnégy problémás csecsemő van, kettőért na-gyon izgulok, koraszülés ikerterhességből, ráadásul leányanya és pellagrás. Nem akarja megnézni őket? Itt vannak a szülőotthonban.

– Adja az élelmiszerezegységek nyilvántartá-sát!

(...)

– Hány vécé van a faluban?

– Egy se, csak latrina, az is kevés. Csak minden

második-harmadik házra jut egy.

– Jól van, fiatalember, látom, kezd belejönni a do-logba. Az elődjének alig volt valami nyilvántartása, emlékszel? – szólt a tudálékosan mosolygó sofórhöz, aki szétvetett lábakkal ült a vizsgálóágyon slussz-kulcsát zörgetve.

– Tetszik ez a csecsemő kép – intett a falra és újra ásitott a főnök.

– Egy régi plakát, a padlason találtam...Főorvos úr, kérem, nézze meg az újszülötteket – kérte Beregi, bár tudta, hogy Cământaru belgyógyász, de jobb, ha látja őket, így talán kisebb lesz a gond, ha meghalnak s el kell számolnia velük.

– Menjünk! – állt fel nem túl nagy lelkesedéssel. Vili, a sofőr is követte. A szülőotthon előtt Beregi el-állta az ajtót, leakasztott egy köpenyt és felkínálta a főnöknek.

– Kérem a maszkot is feltenni! – szólt, de már meg is bánta, úgy tűnt, túl erélyesre sikerült a felszólítása, amit tiszteltlenségnek érezhet a főnök. Az utánuk nyomuló sofőr előtt becsukta az ajtót.

Sanda éppen szoptatta az egyiket, szerencsére, a maszk is rajta volt.

– Ez egy kiló tizzel született hétfőn, ma reggel egy kiló sem volt, de szerencsére elkezdett szopni. Me-legvizet palackokkal béleltük ki a kosarakat, naponta négyszer cseréljük.

Már régen kinn jártak a folyosón, Cământaru még mindig nem vette le a maszkot. Beregi attól félt, valami nem tetszett a főorvosnak, azért olyan hallgatag. Azon töprengett, megmutassa-e neki a gyermekfektetőt, vagy hagyja más alkalomra. Aztán egy határozott mozdulattal kitárta a frissen festett, hatalmas ajtó szárnyait.

– Hát ez mi? – nézett körül a főnök, de hangjában több volt a csodálkozás, mint a kérdés. – Itt azelőtt Tihu patikája volt, az hová lett?

– Egy másik kisebb szobába. Ide gyermekfektetőt rendeztünk be. Ágyakat a padlason találtam, festé-künk volt, az elválasztó falakat Tóthfalvi elvtárs szem-lyesen csinálta, a saját anyagából. Közmunkával csináltuk az egészet, semmi pénzbe nem került... – mondta Beregi és még mondta volna tovább, de Că-mătaru közbevágott:

– Hej, ezek az erdőliek, hogy összetartanak! Totfel elvtárs berendezett neki egy fektetőt. Látod Vili, így kell ezt csinálni! – szólt a sofórhöz, aki változatlanul vigyorgott és bólogatott, ahogy az a jó beosztotthoz illik.

– De igazán, Tóthfalvi elvtárs csak a paravánokat...

– Jól van, jól van! Nincsen semmi baj – nyugtatta meg a főorvos. – Nagyon szép minden Bărăgi kolléga, gratulálók! Ezek a paravánok is szépek, de ezekben üveget kell tenni, nem lepedőt. Hol van Tihu, jöjjön be a rajonhoz, adok tejüveget, amennyi kell... és néhány kicsi ágat.

– Újakat? – szólalt meg Tihu.

– Hát... Nem egészen újak.

– Akkor festéket is kérünk, szintelen lakkot és ecsetet. Hogy ez a hallgatag, unott, látszólag semmivel sem törődő Tihu milyen talpraesett, állapította meg ma-gában Sándor és örvendett, mert úgy látta, tetszik a főnöknek a dolog. Az új patika tényleg győgszertár volt. Tihu, ki tudja mikor, polcokat is csináltatott Tóth-falvival, szemet gyönyörködtető rendben álltak rajta a gyógyszerrek. Cământaru elmenőben, csak úgy vé-letlenül, benyitott Beregi szobájába. Megtorpant az ajtóban és ripacshoz méltó csodálkozással tárta szét a karjait:

– No nézz oda ! Ez a kedves fiatal Bărăgi kolléga várt ránk. Nahát, de ilyet ! Ez mi? – mutatott a bo-szorkányhabra. – Gyerünk, Vilikém, gyorsan ül le és fogjunk hozzá!

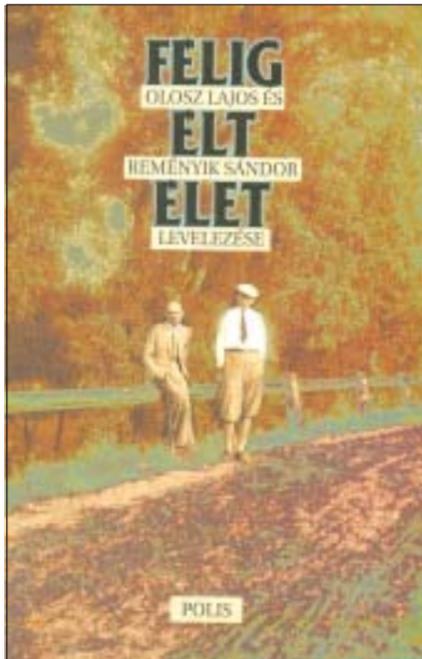
Vili szőfogadó fiú volt, nem kínáltatta magát, a fő-orvost pedig nem kellett kínálni. Percek múltán csak a bőrésebb szalonnadarabok maradtak a tálon és egy maroknyi bolgársaláta. Végtelen dicséreket közepette kinyalták a boszorkányhabos tálat. Sándor olyan dühös volt, hogy meg tudta volna fojtani a hivatlan vendégeket. Mind próbált valamilyen udvarias sértést megfogalmazni magában, de végül is jobb ötlete tá-madt.

– Hogy én milyen figyelmetlen vagyok! Egy kerty italt sem adtam, de talán még nem késő, ezt kóstolják meg, de jó nagyot kell kortyolni belőle, csak akkor az igazi. – És kitöltötte két vizespohárba az egész, Ma-riától kapott motorina színű lötyöt.

Cământaru felemelte a poharát, megszagolta. Sza-mahonka? Aztán megkóstolta, élvezettel csettintett egyet, és jaj istenem, felhajította az egészet.

Félig élt élet

Ezzel a címmel jelent meg a kolozsvári Polis kiadó gondozásában Olosz Lajos és Reményik Sándor 1912-1941 között folytatott levelezése, amelyet Kis Olosz Klára rendezett sajtó alá. Az alábbiakban azt a levelet ismertetjük, amelyet Olosz Ágyn írt 1916. augusztus 3-án.

Édes Öregem!

Hosszas hallgatásom tettenergia hiányából származott. Mentségem egyéniségemen kívül nincs, azon belül keresni pedig az értékelő szempontnak a kauzális szempontok általi megvesztegetését je-

lentené. Miután felmentésemet indokoltan nem tudom javasolni, nem kérem azt. Elítéltetésem esetén azonban azonban hajlandó vagyok a bírósággal szóba állni.

Jelenleg főként azért írok, hogy a Németországba való kijövetelt újból ajánljam Neked, ami azt illeti, engem is volna, ami itthon tartson, itt némi energia nélkülözhetetlen. – Állítólag dolgozom jelenleg egy értekezésen. Nincs sok közöm hozzá. Remélem, a következő évben végre megtalálom a megfelelő munkakörömet. Erre nagy szükségem van. Jó morális előrehaladásokat tettem a munkához való viszonyom gyakorlati felfogására.

Eljövetelem óta életem nagyon változatos volt. Lelki élményem rengeteg, itt-ott cselekedtem is a helyezhez mérten.

Te mit csinálsz? Magaddal törödsz-e?

Jún. 18-án Kisjenőn a Vöröskereszt felkérésére tartottam egy felolvasást. Kéziratot, melyet ez alkalommal az eső is megvert kissé, jelenleg a környék intellektuális étvágygerjesztője gyanánt lapos magyarázatok pirítósz kenyerében húzza meg magát. Legelőször Csukayék okkupálták, ezáltal divattá vált verekedni érte. Reményem van rá, hogy összetépi, ha csalatkoznék, elküldöm Neked, ítéld meg, micsoda népbolondítást viszek végbe alkalmadtán.

Ne kövesd példámat és írl!

Ölel

Lajoskád

Új Atlantisz

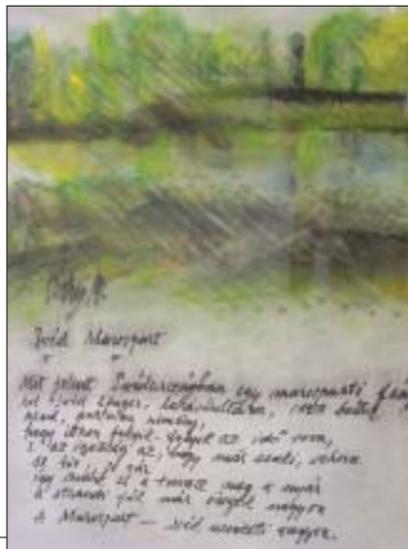
A Hollandiai Mikes Kelemen Kör 2003. szeptember 11–14. között Elspeet-ben, Hollandiában tartotta meg hagyományos, 44. Tanulmányi Napjait, amelyek összefoglaló címe Új Atlantisz volt. A cím egyébként Bacon angol filozófus (1561–1626) könyvére utal, amelyben az író a tudomány vezetésével új utakat keresett az emberiség számára.

A nagyszerű konferencia keretében a Kör Ladik Katalin (Budapest) laudatioja alapján a „Magyar Irodalmi Figyelő” díjat Danyi Magdolnának (Szabadka) ítélte oda.

Az Európa kilenc országából összegyűlt, közel száz résztvevő meghallgatta és megvitatta Farkas Flórián (IBM-konzultáns, elnök, Hága), Tóth Miklós

(jogász, teológus, biztosító, Hága), Mariska Zoltán (egyetemi docens, Miskolc), Bosko Krstic (író, újságíró, Szabadka), Fraunholz Norbert (egyetemi docens, Delft/Zoetermeer), Mándy Pál (egyetemi tanár, Louvain), Pomogáts Béla, Vancsó Gyula (egyetemi tanár, a singapori kormány tudományos tanácsadója, Enschede/Hengelo), Segesváry Viktor (az ENSZ Fejlesztési Programjának főtanácsadója, Lugano) és Kibédi Varga Áron (egyetemi tanár, a Holland Királyi Tudományos Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Amszterdam) előadásait.

A Színházi Esten Ladik Katalin bemutatta „Füketrec” című, saját költésű egyszemélyes színdarabját. (Tanulmányi Napok sajtónyilatkozata, részlet)

Lapszámunk szerzői

Báranyi Ferenc – 1936-ban született Nagyszentmiklóson, orvos, szakíró, író. Kötetei: Mindenki házi-orvosa (1974), ...és akkor eljött Hippokratész (1976) **Bertha Zoltán** – Debrecenben élő irodalomkritikus. **Csiki András** – 1980-ban született, költő, egyetemista Debrecenben.

Dabija Nicolae – 1948-ban született Codreni-ben, a Moldovai Köztársaság irodalmának egy jeles képviselője. Tucatnyi könyve jelent meg, verseit oroszra is lefordították.

Demeter Zsuzsa – 1977-ben született Székelyudvarhelyen, a BBTE magyar–finn szakán végzett, jelenleg Kolozsváron él.

Hegyi Réka – 1976-ban született Brassóban, Kolozsváron végzett teatrológiát, több magyarországi és romániai lapban rendszeresen publikál színházkritikát. Jelenleg a Transindex internetes portál színházi rovatát szerkeszti.

Kovács András Ferenc – 1959-ben született Szatmárnémetiben, József Attila-díjas költő, író, szerkesztő, akinek munkásságát számtalan díjjal, kitüntetéssel jutalmazták. Első kötete 1983-ban jelent meg.

Kukorely Endre – 1951-ben született Budapesten, József Attila-díjas vers- és prózaíró, kritikus, szerkesztő, 1985-ben megkapta a Legjobb elsőkötet-díjat.

Papp Attila Zsolt – 1979-ben született Lugoson. A kolozsvári BBTE filológia karán végzett 2002-ben. Kötete: A Dél kísértése.

Szász János – 1927-ben született Belgrádban, író, költő, újságíró, 21 kötete jelent meg, 1994-be MURE Életműdíjjal, 1995-ben Pulitzer Emlékdíjjal tüntették ki, jelenleg Bukarestben él.

Zöldi László – 1945-ben született Dunapatajon, családja Erdőhegyről származik. Újságíró, kritikus, szerkesztő, médiatörténetet tanít több felsőoktatási intézményben. Eddig nyolc kötete jelent meg.

AVILÁG LEGNAGYOBBI PÉLDÁNYÁBAN MEGJELENŐ MAGYAR IRODALMI HAVILAPJA

Ij

Szerkeszti:
Böszörményi Zoltán,

munkatársak: **Irházi János,**
Karácsonyi Zolt,
Orbán János Dénes,
Pongrácz P. Mária

http://ij.nyugatiijelen.com, ij@nyugatiijelen.com.

Anyagaink utánkölésére csak a forrás megjelölésével

Kulturális hírek

II. Erzsébet királynő a Magyar Magic fővédnöke

Az irántunk való őszinte szimpátiát mutatja, hogy II. Erzsébet királynő Mádl Ferenc köztársasági elnök úrral együtt elvállalta az egész évad, 2003 novemberétől jövő év novemberéig tartó Magyar Magic fővédnökségét – jelentette be a Hiller István, magyar kulturális miniszter. A bejelentésre a Bloomsbury Theaterben került sor, ahol egy magyar opera londoni ősbemutatóját tartották magyar nyelven: Erkel Ferenc Hunyadi Lászlója szólalt meg. Ezzel az eseménnyel zárult a kulturális évad, a Magyar Magic nyári elő-fesztiválja.

Bemutató Kolozsváron

A Kolozsvári Állami Magyar Színház holnap, szeptember 28-án mutatja be az Együgyű Misó című stúdióelőadását. Népmese alapján színpadra alkalmazta és rendezte, a jelmezeket tervezte, a zenét összeállította Szabó Attila m.v. Szereplők: Fodor Edina, Vindis Andrea, Laczkó Vass Róbert, Tyukodi Szabolcs, Bodea Tibor f.h.

Párizsi Magyar Intézet

Szeptember 16-án nyílt és október 13-ig tekinthető meg a PMI két évadnyitó kiállítása: **Magyarországi magyarok versus franciaországi magyarok** címmel a Szöllősi-Nagy-Nemes Franciaországban élő, házaspár kollekciójából jelentős, XX. századi magyar vonatkozású absztrakt alkotások, valamint a vajdasági születésű **Franzer István** divattervező grafikus rajzai láthatók.

Lapszemle

Korunk – Az ún. „csángókérdés” kapcsán a magyarság saját megoldatlan, sőt egyre mélyülő sorsproblémáival szembesül – állítja Tánczos Vilmos a lap szeptemberi számában. A témával kapcsolatban, többek között Pozsonyi Ferenc, Ovidiu Pecican, Pápai Virág, Kinda István, Keszeg Vilmos, Iváncsny Zsuzsa, Ilyés Sándor írásai olvashatóak.

Helikon – A 17. számban olvasható Szócs István tanulmánya, Lászlóffy Aladár, Kenéz Ferenc, Egyed Emese, Molnár Vilmos, Sigmond István, Szombati István prózája, Király László, Nicolae Prelipceanu, Király Farkas versei, valamint a Serény Múmia oldala.

Márton Áron díj

Az 1980-ban, Magyarországon elsőként létrehozott civil egyesület, a Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma az idén a Ligonierben (Pennsylvania állam) működő Bethlen Otthonnak ítélte oda a Márton Áron-émlékérem egyikét, Szervátusz Tibor alkotását. Az ünnepélyes díjátadás november 3-án 17 órakor lesz az Országos Széchényi Könyvtár Dísztermében (Budavári Palota, F. épület VI. emelet)

Márai németül

Wandlungen einer Ehe. **Egy házasság fordulatai** címmel a Piper Verlag, müncheni kiadó nemrég sikerrel jelentette meg, a Svájcban élő magyar származású Christina Viragh fordításában, Márai Sándor 1949-ben írt könyvét. Klaus Harpprecht Az érzelem monológja címmel a Die Zeit hasábjain méltató könyvismertetést írt Márai könyvről.

Shakespeare Craiován

Szeptember 26-án kezdődött és tíz napig tart a nemzetközi Shakespeare Nemzetközi Színházi Fesztivál Craiován. A rendezvényen öt hazai és hat külföldi társulat vesz részt.

Emlékház Rodostóban

Alföldi Albert, a Bács-Kiskun megyei önkormányzat alelnöke elmondta, a kezdeményezés tőlük indult. A házat eredeti állapotában építik újjá, olyan multikulturális centrum lesz, amely a két nemzet közös történelmének bemutatását is szolgálja, de egyben magyar emlékhely, Mikes Kelemen emlékháza lesz. Első lépésként a jelenleg üres telket a magyar állam tulajdonba veszi. Az ingatlan vásárlásához előreláthatóan 20 ezer dollár szükséges, az összeg kifizetésére a Miniszterelnöki Hivatal Kisebbségi Allamtitkársága már konkrét ígéretet tett. Alföldi Albert beszámolt arról, hogy a ház terveit a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal restaurátorai, török kollégákkal konzultálva, díjmentesen készítik el. „Mikes Kelemen szülőhelye, Zágón az épület faanyagát és az ács munkát adományozza a ház építéséhez, az egyéb költségek finanszírozására, a további munkák elvégzésére a kecskeméti székhelyű Európa Jövője Egyesület mozgósítja a civil szervezeteket.”... (Új Szó)

Könyörtelenség-nővérek

A filmet a nemzetközi fesztiválszűri Arany Oroszlánnal díjazta Velencében, a Vatikán hevesen tiltakozott, a díj és a történet ellen egyaránt. Egyházi méltóságok tagadták a film valóságosságát, a brit lapok pedig a filmben foglaltakat messze felülmúló rémtörténetekről cikkeztek. Irszországban tódultak a mozikba, a lakosság egyharmada ment el megnézni a filmet, amelyről rendezője, Peter Mullan azt nyilatkozta: „Nem vagyok elég jó drámaíró ahhoz, hogy a teljes igazságot sikerült volna megmutatnom, de a film nem katolikus-ellenes. Arra tesz kísérletet, hogy kimondja az igazságot a sok ezer fiatal lány ellen nagyon hosszú időken át elkövetett igazságtalanságokról.”

A Magdolna zárdákat Irszországban a könyörtelenség nővérek vezették, ezekbe a katolikus intézményekbe zárták büntetésül az úgymond bukott lányokat. Nem volt ítélet, nem volt kiszabott büntetési idő. Akár a családjuk akaratából kerültek be, mint a megesett, a házasságon kívül anyává lett, vagy a megerőszkolt lányok, vagy pusztán csak „veszélynek kitett” egykori állami gondozottként toloncolták be őket a Magdolnához, az ide bezárt nőket kegyetlen körülmények között évekig, nem egyszer az életük végéig rab-szolgákként dolgoztatták a Magdolna mosodákban.

Ünnep a Gutin alatt

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület idén öt éves Gutin-osztálya a nagybányai városnapokhoz (Gesztenye-ünnep) kapcsolódva háromnapos jubileumi rendezvényt szervez szeptember 26-28. között.

Háromszék Táncegyüttes

Szeptember 24-én tartotta éveadnyitó előadását a Háromszék Táncegyüttes **Erdélyország az én hazám** címmel a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház nagytermében.

A Rövid Dráma Hete

Idén szeptember 27. és október 10. között rendezik Nagyváradon a Rövid Dráma Hetét. Ennek keretében a színelőadások mellett nyilvános felolvasó- és vi-taestekre is sor kerül. A nézők neves színházi személyiségekkel találkozhatnak, beszélgethetnek. (Erdélyi Napló)

Összeállította IRHÁZI JÁNOS